

Economic Advisory Council
to the Prime Minister
Government of India

INDIA'S BLUE ECONOMY

A DRAFT POLICY FRAMEWORK

INDIA'S BLUE ECONOMY

भारताची निळी अर्थवेवस्था

(इंडियास ब्ल्यू इकॉनॉमी)

धोरण बांदावळीचो मसूदो (ए ड्राफ्ट पॉलिसी
फ्रेमवर्क)

प्रधानमंत्र्यांक अर्थीक सल्लागार मंडळ¹
भारत सरकार, नवी दिल्ली,

सप्टेंबर 2020

मांडावळीचो तक्तो

परिवर्णी उत्तरांची वळेरी

मुखार

1.	भारताची ब्ल्यू इकॉनॉमी विशींची नदर.....	15
2.	एसीपीएम कडल्यान भागधारकां कडेन सल्लोमसलत	18
2.1	डावपेंच आनी दृष्टिकोण.....	18
2.2	ब्ल्यू इकॉनॉमीची व्याख्या.....	19
2.3	मूलभूत प्राध्यान्याच्या क्षेत्रांतल्या कार्यकारी गटां खातीर संदर्भाची स्वरूपक आनी नेम.....	20
3.	कार्यकारी मटांच्यो मूलभूत शिफारशी.....	22
(A)	ब्ल्यू इकॉनॉमी आनी सागरी हुकुमती खातीर राष्ट्रीय लेखाकरण चौकट.....	22
(B)	दर्या देगेवयलें विशेष नियोजन आनी पर्यटन.....	23
(C)	देगेवयली नुस्तेकारी, जलसंपदा आनी नुस्त्यावयल्या प्रक्रियांचे कारखाने.....	28
(D)	उत्पादन, वयर सरपी उद्देग, वेपार, तंत्रज्ञान, सेवा आज्ञी कुशळताय विकास.....	33
(E)	लॉजिस्टिक्स , इन्फ्रास्ट्रक्चर शिपिंग (ट्रान्सशिपमेंट सयत)	36
(F)	देगेवयलें आनी भितर समुद्रांतले खनन आनी ऊर्जा.....	40

(G) सुरक्षा, डावपेंचात्मक आयाम आनी आंतरराष्ट्रीय करार 44

मुखार भारताचे बल्यू इकॉनॉमी खातीर एक ड्राफ्ट पॉलिसी फ्रेमवर्क
..... 46

4. निश्कर्ष	67
5. संलग्न	
वांटो 1	69
संलग्न वांटो	
2	72
संलग्न वांटो	
3	80
परिवर्णी उत्तरांची वक्त्रे	
एबीएनजे एरियास वियॉन्ड नॅशनल ज्युरिस्टिक्शन	
एआयएस ऑटोमॅटिक आयडेन्टिफिकेशन सिस्टीम	

एएसईएएन	असोसिएशन ऑफ सावर्थईस्ट एशियन नेशन्स
सीबीडी	कन्वेन्शन ऑफ बायोलॉजिकल डायवर्सिटी
सीसीआरएफ	कन्डक्ट फॉर रिस्पॉन्सिबल फिशरीज
सीईयूस	कोस्टल इकॉनॉमिक युनिट्स
सीईब्रेडस	कोस्टल इकॉनॉमिक झोन्स
सीएलसीएस	कमिशन ऑन द लिमिट्स ऑफ द कॉन्ट्रेन्ट्स शेल्फ
सीएमएसपी	कोस्टल एंड मरीन स्पेशल प्लैन्स
सीओएमएपीएस	कोस्टल ओशन मोनिटरिंग एंड प्रेडिक्शन सिस्टीम
ईएसी-पीएम	इकॉनॉमिक एंडव्हायसरी कावन्सिल टू द प्राय मिनिस्टर
ईएएफएम	ईकोसिस्टीम एंप्रोच टू फिशरीज मैनेजमेंट

ईईडीड	एक्सक्लूजीव इकॉनॉमिक ज्ञोन्स
ईआयए	एन्वारनमेंटल इम्पैक्ट असेसमेंट
ईपीआर	एक्सटेंडेड प्रोब्लूसर रिस्पॉन्सिविलिटी
एफडीआय	फॉरिन डायरेक्ट इन्वेस्टमेंट
एफआयसीसीआय	फेडरेशन ऑफ इंडियन चेंबर्स ऑफ कॉमर्स एंड इन्डस्ट्री
एफटीए	फ्री ट्रेड एंग्रीमेंट
आयएनसीओआयएस	इंडियन नैशनल सेंटर फॉर इन्फॉर्मेशन सर्विसिस
आयओआरए	इंडियन ओशन रिम असोसिएशन
आयएमटीए	इन्टिग्रेटेड मल्टिट्रॉफिक एँक्राकल्चर
आयएसबीए	इन्टरनैशनल सीबेड ऑथॉरिटी
आयएसआयसी	इंटरनैशनल स्टॅन्डर्ड इन्डस्ट्रियल क्लासिफिकेशन ऑफ ऑल इकॉनॉमिक एक्टिविटीस
आययू	इलिंगल अनरिपोर्टेड एंण्ड अनरेगुलेटेड
एलसीओई	लेब्हलायझड कॉस्ट ऑफ इलेक्ट्रिसिटी
एलएनजी	लिक्रिफायड नैचरल गैस
एलओसी	लायन ऑफ क्रेडिट
एलडीसी	लीस्ट डेव्हलप्ड कंट्रीस
एफएमआर	फिशरी मैनेजमेंट रीजन
एमसीस	मरीन क्लस्टर्स
एमएफआरए	मरीन फिशिंग रेग्युलेशन एक्ट्स
एमओईएस	मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्स
एमओएफपीआय	मिनिस्ट्री ऑफ फुड प्रोसेसिंग इन्डस्ट्रीस
एमओएचयूए	मिनिस्ट्री ऑफ हावसिंग एंण्ड अर्बन अफर्स
एमपीईडीए	मरीन प्रॉडक्ट्स एक्पोर्ट डेव्हलपमेंट ऑथॉरिटी
एनएएस	नैशनल अकावंटिंग सिस्टीम
एनबीईसी	नैशनल ब्ल्यू इकॉनॉमी कावन्सील
एनबीईएफ	नैशनल ब्ल्यू इकॉनॉमी फंड
ओईसीडी	ऑर्गनायझेशन फॉर इकॉनॉमिक कोऑपरेशन डेव्हलपमेंट
क्यूटीएल	क्वॉलिटेटिव्ह ट्रेट लोक्स

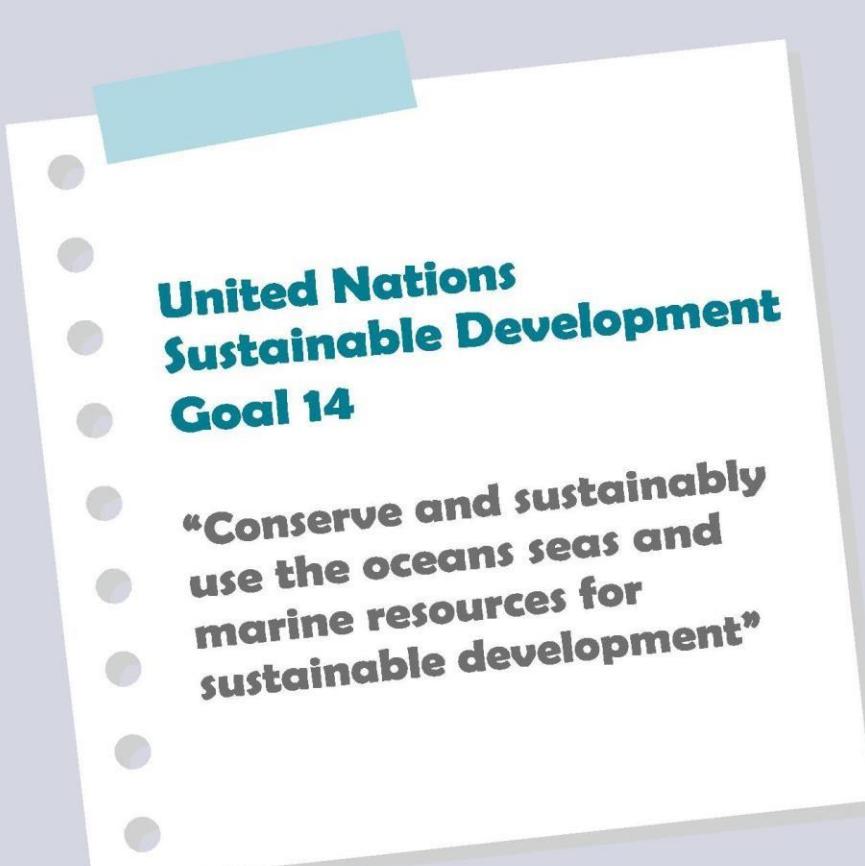
आरआयएस	रिसर्च एंड इनफॉर्मेशन सिस्टीम फॉर डेवलपिंग कन्ट्रीस
आरओएफआर	रायट टु फर्स्ट रिप्यूजल
एसबीएम	स्वच्छ भारत मिशन
एसडीजी	स्टेनेबल डेवलपमेंट गोल
एसएनए	सिस्टीम ऑफ नैशनल अकावंट्स
टीईआरआय	द एनर्जी एंड रिसोर्स इन्स्टिट्यूट
यूएन	युनायटेड नेशन्स
यूएनसीएलओएस	युनायटेड नेशन्स कन्वेन्शन् आँन द लॉ ऑफ द सी
व्हीएचएफ	व्हेरि हाय फ्रिक्वेन्सी
व्हीएमएस	व्हेसल मॉनिटरिंग सिस्टीम
व्हीएलसीस	व्हेरी लार्ज क्रुड केरियर्स
डब्ल्यूडब्ल्यूएफ	वर्ल्ड वायड लायफ फंड
डब्ल्यूटीओ	वर्ल्ड ट्रेड ओर्गनायझेशन

सुरवातीचीं उतरां

1. माननीय प्रधान मंत्री नरेंद्र मोदीच्या बळ्यू इकॉनॉमी वयले भरीचो फाटलाव करतनां प्रधानमंत्र्यांचें द इकॉनॉमिक एँडब्ल्यायसरी काउन्सीलान (ईएसी-पीएम) बळ्यू इकॉनॉमीच्या धोरणा कडलो दिश्टीकोण सुधारपा खातीर फुडाकार घेतला. ह्या वाठारांत कार्यरत आशिल्लीं साबार मंत्रालयां, विभाग, आनी एजन्सीं चो सहभाग आनी तफावती लक्षांत घेतल्यार तांकां ब्हड प्रमाणांत अर्थीक घुसपावणी आशिल्ल्यान प्रस्त्र सोडोवंक एकत्रीत आनी समन्वय आशिल्ल्या यत्रांची तांतडीची गरज आसा.
2. भारताचें बळ्यू इकॉनॉमी खातीर चें धोरण सादर करपाचो हो म्हजो विशेशाधिकार . हें वेगवेगळे संबंधीत मंत्री, वैचारीक लोक आनी तज्ज हांचे कडेन परत परत विचार विनिमय करून तयार केलां. हो मसूदो भारत सरकारान आपणावंक येता अशे डावपेंच आनी दिश्टी दोनय व्यक्त करता. हो यत्र लोकांचो फुडलो चड बरो अर्थीक विकास सुगूर करपा खातीर तगावक्षम रितीन निळ्या (बळ्यू) संसाधनाचो वापर करपाची बुन्याद जावंक शकता.
3. हांव बळ्यू इकॉनॉमीच्या फुडाकारांत काम करपी सात गटांच्या (वर्किंग ग्रुप्स) अध्यक्षांक, निमंत्रक, वांगडी आनी सहकारी तरणाटे वेवसायीक(यंग प्रोफेशनल्स) हांकां धन्यवाद दितां. तांचो आदार खूब म्हत्वाचो आशिल्लो. तांणी बळ्यू इकॉनॉमीच्या वेगवेगळ्या आयामांचो संग्रह आशिल्ल्या व्यापक अहवालांच्या मालिकांक योगदान दिलां. दरेका अहवालांत सध्याक आसात आनी मुखार येतलीं तीं आव्हानां वळखल्यांत आनी दरेका क्षेत्रांशांतल्यो संभाव्यता आनी संदी धरपाचो एक प्रखर शिफारशींचो संच केला. हांव, मुखेल निमंत्रक अधिकारी डॉ. सुमित्रा मिश्रा, वरिष्ठ सल्लागार ईएसी-पीएम हांची तुस्त करतां तांणी ह्या गुतागुंतीच्या कामकाजांत लक्ष घालें आनी समन्वय साधलो. हांव स्टीअरिंग कमिटीच्या वांगड्यांचे तांच्या ह्या भासाभाशेंतल्या कार्यक्षम सहभागा खातीर उपकार मानतां.
4. हो दस्तावेज भारत सरकाराच्या बळ्यू इकॉनॉमीच्या फुडाकारांत अर्थपूर्ण योगदान दितलो अशी आस्त हांव बाळगितां.

रतन पी. वतल
वांगडी सचीव

ईएसी-पीएम

**United Nations
Sustainable Development
Goal 14**

**“Conserve and sustainably
use the oceans seas and
marine resources for
sustainable development”**

संयुक्त राष्ट्रांची

तगावक्षम विकासाची

मोख 14

“सागर समुद्र आनी सागरी संसाधनांचे तगावक्षम विकासा खातीर संवर्धन करात आनी तगावक्षम रितीन वापर करात.”

"To me the Blue Chakra or wheel in India's national flag represents the potential of Blue Revolution or the Ocean Economy. That is how central the ocean economy is to us".

*- Shri Narendra Modi
Prime Minister of India*

“म्हजे खातीर भारताच्या राष्ट्रीय केंद्र्या वयले निले चक्र निले क्रांती(ब्ल्यू रिहोल्यूशन)चे संभाव्यतायेचे वा सागरी अर्थवेवस्थे (ओशन इकॉनॉमी)चे प्रतिनिधित्व करता. आमचे खातीर केंद्रीय सागरी अर्थवेवस्था ही अशी आसा.”

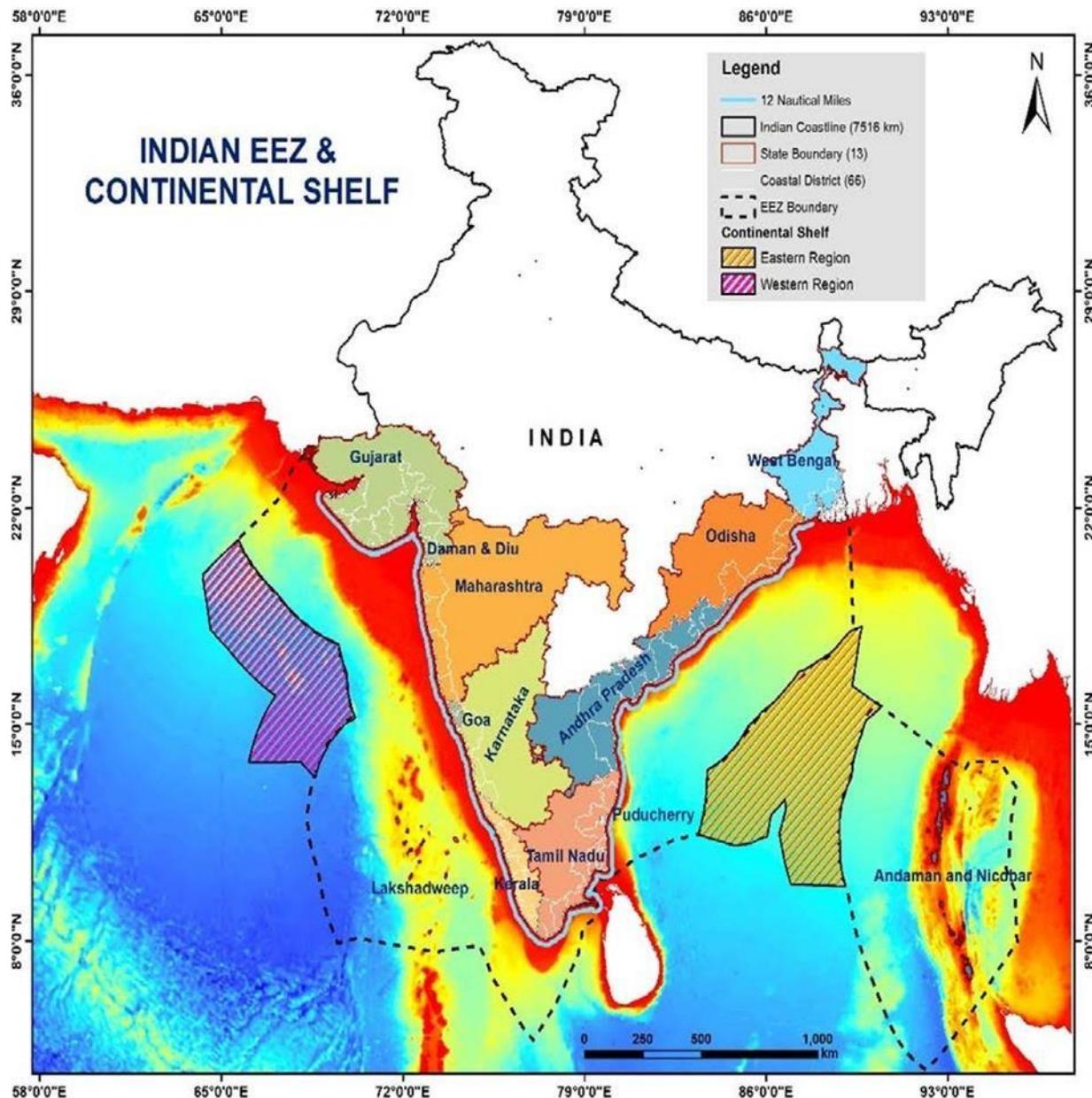
-श्री नरेंद्र मोदी

भारताचे प्रधान मंत्री

INDIA&ITSTERRITORIALWATERS

भारत आणि ताचे प्रादेशीक उदकाचे वाठार

स्वोत- अर्थ

सायन्स मंत्रालय 2019

1. ब्ल्यू इकॉनॉमी विशी भारताची नदर

- 1.1 ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या अर्थीक तत्वज्ञान, 1994 त प्राध्यापक गन्टर पॉली हांणी भविश्यांतली वाड आनी भरभराटीच्यो गरजो आनी ताचे वांगडा वैश्वीक तापमान वाढीक लागून उप्रासपी भिंरांत हांचेर विचार करपा खातीर युनायेड नेशन्स युनिव्हर्सिटी(यूएनए) त पयले फावट मांडलें. ही संकल्पना अदीक तगावक्षम विकासाचे नमुने विकसीत करपाचेर आदारीत आशिल्ली आनी ततूंत “कोयर ना आनी भायर उडोवप ना” (नो वेस्ट एँण्ड नो एमिशन) च्या अभियांत्रिकेचेर आदारीत संकल्पनेचो आसपाव आसा. ब्ल्यू इकॉनॉमीक 2012 आंत द थर्ड अर्थ समित कॉन्फरन्स रिओ+ 20 उपरांत चड म्हत्व आयलें. परिशदेंत हेरां वांगडा ब्ल्यू इकॉनॉमी आसपावन घेवचे खातीर ग्रीन इकॉनॉमीचे संकल्पनेचो विस्तार करपाचेर लक्ष केंद्रीत जालें. हे संकल्पनेक युनायेड नेशन्स सस्टेनेबल डेव्हलपमेंट गोल 14 न “सागर, समुद्र आनी दर्याची संसाधनां संवर्धन करात आनी विकासा खातीर तगावक्षम रितीन वापरात ” हें वैश्वीक हुक्मत आनी सागराच्या उपेगा खातीर मार्गदर्शक तत्व कशें पळयलें. साबार वांगडी राष्ट्रांनी आतां ब्ल्यू इकॉनॉमीच्यो तांच्यो व्याख्या आनी प्रमाण नमुने उत्कांत केल्यात. ओईडीसीच्या महामारी पूर्व अदमासा प्रमाणे ब्ल्यू इकॉनॉमी जगाचे उरिल्ले अर्थवेवस्थेचे दोट्टी मानान वडपाची अपेक्षा आशिल्ली. ब्ल्यू इकॉनॉमी पसून पडपी मोलाचे भरींत देगेवयलें उत्पादन आनी सेवा, दर्यातलो वेपार, नौका परिवाहन, देगे पसून पयस आनी देगेवयली ऊर्जा, खोल दर्यातलीं खनिजां, जलसंपदा आनी नुस्तेकारी आनी दर्याक संबंधी तंत्रज्ञान हांचो आसपाव आसा हें लक्षांत घेवंक जाय.
- 1.2 ब्ल्यू इकॉनॉमीचो फायदो घेवचे खातीर वेगवेगळीं राष्ट्रीय आनी वैश्वीक पावलां उबारप जाल्यांत ऑस्ट्रेलिया, ब्राझील, यू.के., रशिया, आनी नॉर्वे हांणीं समर्पीत राष्ट्रीय सागरी धोरणां लक्षांत येवपा सारखे परिणाम आनी अर्थसंकल्पीय तरतूदी सयत विकसीत केल्यांत. कॅनडा आनी ऑस्ट्रेलिया हांणी विधीकरण लागू केलां आनी संघराज्यां आनी राज्य पातळीचेर प्रगती आनी ब्ल्यू इकॉनॉमी मोखीची खात्री करपा खातीर आनी देखेरेख दवरपा खातीर अधिक्रमान संस्था स्थापल्यात.
- 1.3 1981 त भारत सागरी विकास विभाग (डिपार्टमेंट ऑफ ओशन डेव्हलपमेंट), आतां मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्स (एमओईएस) निर्माण करपी जगांतल्या पयल्यांत आशिल्लो. तीन दसकां परस चड अणभवाचेर आदारून भारत दर्या देगांनी “ डीप ओशन मिशन” , “ओशनोग्राफी फ्रॉम स्पेस” आनी “लॉन्चिंग ऑफ द डाटाबूय्स” सारखे कार्यक्रम सुरु करून खूब फुडे पावला. ह्या पावलान उपग्रहांक समुद्रशास्त्रीय (ओशनोग्राफीक) वैशिश्व्यांचेर, जातूंत

शास्त्रीय विश्लेषणा खातीर हवामानाचो आसपाव जाता, म्हायती धाडूंक सधम केलां. एमओईएस दर्यातलो कोयर आनी प्लास्टीक उणे करूंक डावपेंच आनी अदमास करूंक “क्लीन सी प्रोग्रॅमांत” जो एसडीजी-14 चो एक वांटो आसा, संयुक्त राष्ट्रांक मेळळां. एमओईएस न हिंदी म्हासागरांत खोल दर्यातलीं खनीजां (पॉलिमेटालीक नोड्यूल्स आनी हायड्रोथर्मल सल्फायड) सोदपा खातीर इन्टरनेशनल सीबेड ऑथॉरिटी (आएसबीए) कडेन दोन करारय केल्यात. ह्या क्षेत्रांतले वाडीचो फायदो घेवचे खातीर भारतान आरत्या परत्या उपक्रमां खातीर तगावक्षम धोरण आंखूंक जाय.

1.4 2030 मेरेनच्या नव्या भारताची भारत सरकाराची नदर फेब्रुवारी 2019 तल्या प्रतिपादनांत ब्ल्यू इकॉनॉमी वाडीच्या धा करोड आयामांतली एक अशी ठळकपणान दाखयल्या. ब्ल्यू इकॉनॉमी ही दर्यादिगे वयल्या समाजाची जीण सुदारप आनी रोजगार आनी विकासाक गती दिवपा खातीर वेगवेगळीं क्षेत्रां एकठावंक सुसंगत धोरणाचे गरजेचेर भर दिवपी नदरेचो सवो आयाम. हालींच 2020 त 74 व्या स्वातंत्र्य दिनाच्या आपल्या भाशणांत प्रधानमंत्र्यांनी उधृत केलें कीं आयच्या काळाच्या संदर्भात शेजारी म्हळ्यार फक्त जमनीच्यो शीमो जोडून आसतात ते न्हय जाल्यार जांचे कडल्या संबंधांत मेळ आसता ते. आपल्याक चड लागि आसता तेज्ज्ञा आमचे जुंवे, सबमरीन आँप्टीकल फायबर केबलांक उच्च वेगाची ब्रॉडबैंड कनेक्टीव्हिटी खातीर पयस आशिल्या जुंव्यांक मुखेल जमनीवयल्या सेवांकडेन जोडपाचे चालंत उद्देश आसतात. ह्या संदर्भात भारतान एक महत्वाची अर्थवेवस्था आनी ईस्ट कोस्ट ऑफ आफ्रिका ते वेस्टर्न पॅसिफिक ओशन मेरेन डावपेंचात्मक अक्ष सोडून काडला जाका सेचेलेस - सिंगापूर-सामोआ (एसएसएस) एक्सीस म्हणटात. हो अक्ष भारताचे ब्ल्यू इकॉनॉमी पॉलिसी खातीर एक घटमूट आदार थारूंक जाय.

1.5 भारता कडेन एक जगावेगळी दर्यादिगांची स्थिती आसा. ताची 7517 किलोमीटर लांब दर्यादिग णव राज्यांत आनी 1382 जुव्यांर आसा. देशाची 12 व्हड बंदरां आसता आनी 187 ल्हान बंदरां आसता. भारताचो 95% वेपार दर्याविटेन जाता आनी हीं बंदरां दर वर्सा 1400 मिलियन टन माल हाताळटात. दोन मिलियन चौरस किलोमिटरां वयर भारताचो एकमात्र अर्थिक प्रभाग (एक्सक्लूजिव इकॉनॉमिक झोन) सजीव आनी निर्जीव संसाधनांनी समृद्ध आसा आनी ताचे कडेन पुनर्लाभाच्या कड्या तेलाचीं आनी पुनर्लाभाच्या सैमीक वायूचीं महत्वाचीं संसाधनां आसता. दर्यादिगे वयली अर्थवेवस्था 4 मिलियन नुस्तेकार आनी हेर समाजांक सांबाळटा. ह्या सागरी हिताक लागून ब्ल्यू इकॉनॉमी इंडिया चे देशाच्या अर्थीक वाडी कडेन महत्वाचे संबंध आसता.

1.6 हालींच्या वर्सानी, सागरी क्षेत्रांत तगावक्षम विकासा खातीर उपक्रामाची मालिका सुरु जाल्या. हे उपक्रम भारताचें सागरी हीत आनी आमची ब्ल्यू इकॉनॉमी घटमूट करूंक सहाय्यक

जाल्या. कोन्हीड -19 उपरांत जागतीक पटलाचेर, भारत, सागरी संसाधनांचो कार्यक्रम आनी तगावक्षम वापर करून सागरी क्षेत्रांत एखादे घसघशीत वाड जाल्ली पळोवपाचो आसा.

1.7 भारतान रोजगार वाडोवंक आनी एकवटीत मूल्यसंवर्धना खातीर यूएन स्टेनेबल गोला कडेन मेळ साधत आनी परिसर सांबाळीत कार्यक्रम आनी तगावक्षम सागरी संसाधनांच्या वापरा खातीर आनी सागर संबंधी क्षमतायो, तांकी आनी कुशल्ठायो, एकवटावंक आनी तांकां उरबा दिवंक संघर्ष करूक जाय.

1.8 भारताची ब्ल्यू इकॉनॉमी घडोवंक आनी विकसीत करूक पारदर्शी धोरणात्मक बांदावळीचेर आदारीत एक नितळ कार्यसूचीची गरज आसा. हे धोरणात्मक बांदावळीचो उद्देश भारताचो विकास कार्यसूची राष्ट्रीय सुरक्षेची मोख आनी आंतरराष्ट्रीय संबंधांक संरेखीत करून ह्या नव्या क्षेत्रांत स्थायी आनी समावेशक अर्थीक वाढीक उरबा दिवन देशाची जीडीपी वाडोवपाचो आसतलो.

2. ईएसी-पीएम कडल्यान भागधारक सल्लोमसलत

2.1 अर्थ सायन्साचें मंत्रालय ताच्या करारनाम्या सकल आगळे आनी महत्वाचें काम करता. तरीक्य सध्याच्या संदर्भात ब्ल्यू इकॉनॉमी म्हणाटात त्या महत्वाच्या क्षेत्रांत उप्रासतात ते प्रस्त्र सोडोवंक एका समग्र आनी क्षेत्रांतर्गत पावित्र्याची गरज आसा. ते प्रमाणे, प्रधान मंत्र्याची नदर मुखार व्हरपाच्या उद्देशान ईएसी-पीएम न मंत्री आनी भागधारकां मद्दीं ब्ल्यू इकॉनॉमी खातीर धोरणात्मक बांदावळ सुधारूक मसलत सुरु केली.

डावपेंच आनी मार्ग

2.2 पयले पावल म्हणून मे 2018 त संबंधीत भागधारकां वांगडा एक प्लीनरी गृपाची बसका थारायली. सैम आनी ब्ल्यू इकॉनॉमीक वाव हांचेर विशयाची सामान्य समज स्पृष्ट जावपाच्या उद्देशान भासाभास जाली. ताचे उपरांत ऑगस्ट 2018 त संबंधीत मंत्र्यांचे सचीव आनी क्षेत्रीय तज्ज आशिल्ले संचालन समितीची (स्टीअरिंग कमिटीची) पयली बसका जाली. हे बसके उपरांत सात प्राध्यान्यक्रमाचीं क्षेत्रां वळखप जालीं आनी संबंधीत मंत्र्याच्या वरिष्ठ

अधिकान्यांच्या तशेंच सहभागी संस्थांचे वेंचीक भायल्या तज्जांच्या सहभागान कार्यकारी गट (वर्किंग ग्रुप) घडोवप जाले. (संलग्न वांटो-I&II)

2.3 समितीच्या वांगड्यांनी बळ्यू इकॉनॉमी म्हळ्यार सागरी संसाधनाची पुराय पर्यावरण प्रणाली जातूंत भारताची अर्थीक वाड, अर्थीक तगावक्षमताय, आनी राष्ट्राची सुरक्षे कडेन लागीच्यान जोडिल्ल्या कायदेशीर अधिकार क्षेत्रांत सागरी, सागर संबंधी आनी देगेवयल्यो अर्थीक उप प्रणाली आसपावतात. आदींची बळ्यू इकॉनॉमीची ड्राफ्ट पॉलिसी चें एमओईएस न 2015 त मुळावण घाललें. पूण केन्नांच पुराय केलेना. सध्याचो अहवाल त्या पेपरांत आशिल्ल्या खूबशा कल्पनांचेर तयार केला.

बळ्यू इकॉनॉमीची व्याख्या

2.4 भासाभाशेंत बळ्यू इकॉनॉमीविशीं दोन दृष्टीकोण आयले. पयलो, बळ्यू इकॉनॉमीची खंयचीय संकल्पना बहुआयामी आनी क्षेत्रांतर्गत आसूक जाय. बळ्यू इकॉनॉमी ह्या उतराची वैश्वीक व्याख्या मान्य जावंक ना. म्हणून दर एका देशान आपल्या स्वताच्या संदर्भात ताच्यो कक्षा स्पृश्ट करूक जाय.

2.5 भारताच्या संदर्भात बळ्यू इकॉनॉमी धोरणाचे कक्षेंत खूबशे आयाम येवंक जाय. देखीक तातूंत दर्या देगे भायलो सार्वभौमत्वाचो आयाम आसपावंक जाय. तातूंत उदक, तशेंच समुद्रा वयले आनी समुद्रा भितरल्यो, देशांतर्गत आनी आंतरराष्ट्रीय वेपारा कडेन जोडिल्लीं बंदरां, सागरी मार्ग, किनाऱ्यावयल्यो साधनसुविधा, किनाऱ्या भायलीं ऊर्जा संसाधनां, तीं मागीर जीवाश्म आदारीत आसूं वा नवीं करपा सारखीं आसूं, तांचो आसपाव जावंक जाय. तांतूंत नवें वयर सरपी तंत्रज्ञान आनी विज्ञानांतलो अत्याधुनीक विकास आसूक जाय. ताणें मत्स्यसंवर्धनांतल्यान मालाचें

उत्पादन आनी सेवा सागरी उत्पादन, समुद्र आनी म्हासगरांकडेन जोडिल्ले नौका परिवाहन आनी पर्यटन पळोवंक जाय. ह्या धोरणांत आसपावंक जाय अशे हेर तितलेच महत्वाचे आयाम म्हळ्यार म्हासागरी हुकुमत, देगेवयली सुरक्षा, आंतरराष्ट्रीय कबलात आनी बांदीलकी कडेन स्थायी संबंध आनी निष्ठा.

2.6 हे सगले आयाम मर्तींत दवरून, भारताचे ब्ल्यू इकॉनॉमीची व्याख्या, दर्या विशीं, दर्या देगेवयलीं आनी भारताच्या अधिकार क्षेत्रांत आशिल्ल्या किनारी प्रभागांत आशिल्लीं सागरी संसाधनां जीं मालाच्या उत्पादनांत आनी सेवेंत भर घालतात आनी जांची अर्थीक वाड, पर्यावरणीय तगावक्षमताय आनी राष्ट्रीय सुरक्षा हांचे कडेन सुस्पश्ट नातें आसा ती संपूर्ण प्रणाली आनी मनशांनी केल्ली अर्थीक साधनसुविधा आशिल्लो राष्ट्रीय अर्थवेवस्थेचो उपसंच (सब-सेट) अशी करू येता.

मूलभूत प्राधान्य क्षेत्रांतल्या (की प्रायोरिटी एरियास) कार्यकरी गटां (वर्किंग ग्रुप्स) खातीर रचना आनी विचारार्थ विशय

2.7 नामनेचे मनीस प्रमूख आशिल्ले सात वर्किंग ग्रुप्सांनी भारता खातीर संबंधीत मूलभूत प्राधान्य क्षेत्रां पळऱ्यलीं.

हे सात प्राधान्य क्रम म्हळ्यार:

प्राधान्य क्षेत्र 1 - ब्ल्यू इकॉनॉमी खातीर नॅशनल अकावंटिंग फ्रेमवर्क आनी ओशन गव्हर्नन्स

प्राधान्य क्षेत्र 2 -कोस्टल मरीन स्पेशल प्लॅनिंग एण्ड टूरिज्म

प्राधान्य क्षेत्र 3 - मरीन फिशरीज, एक्वाकल्चर आनी फिश प्रोसेसिंग

प्राधान्य क्षेत्र 4 -उत्पादन, वयर सरपी उद्देग, वेपार, तंत्रज्ञान, सेवा आनी कुशलताय विकास

प्राधान्य क्षेत्र 5 - सैन्य संचलन, साधनसुविधा आनी नौका परिवाहन (लॉजिस्टीक्स, इन्फ्रास्ट्रक्चर आनी शिपिंग) (जातूंत यानांतरण (ट्रान्सशिपमेंट) आसपावता)

प्राधान्य क्षेत्र 6 - देगे वयले आनी दर्यात भितर खनन आनी देगे भायली ऊर्जा(कोस्टल डीप सी मायर्निंग आनी ऑफशोर एनर्जी)

प्राधान्य क्षेत्र 7- सुरक्षा, डावपेंचात्मक पैलू आनी आंतराराष्ट्रीय करार(सिक्योरिटी, स्ट्रेटेजिक डायमेन्शन्स आनी इन्टर नॅशनल एंगेजमेंट)

2.8 कार्यकारी गटांनी तांचो अहवाल करतनां सकयले मुद्दे नदरे मुखार दवरले.

- क्षेत्र /विशयाची दूरदृष्टी
- अस्तित्वांत आशिल्लीं धोरणां आनी नेमावळ
- क्षेत्रां खातीर वैश्वीक नदर
- ल्हान आनी साधारण अवधीच्या डावपेचां खातीर सूचना
- दरेका क्षेत्रांशांत आशिल्ल्या आव्हानांचें निर्धारण
- सरकार आनी खासगी क्षेत्रांची भूमिका
- धोरणात्मक शिफारशी

2.9 तज्ज व्यक्ती , सरकारच्या वेगवेगळ्या मंत्रालयाचे प्रतिनिधी आनी भायल्या रिसर्च एण्ड इन्फॉर्मेशन सिस्टीम फॉर डेव्हलपिंग कंट्रीस (आरआयएस), द नॅशनल मेरिटायम फावंडेशन(एनएमएफ), द इनर्जी एण्ड रिसोर्स इन्स्टिट्यूट (टीईआरआय), द फेडरेशन ऑफ इंडियन चेंबर्स ऑफ कॉमर्स एण्ड इन्डस्ट्री (एफआयसीसीआय) आनी द इंडियन ओशन रिम असोसिएशन (आयओआरए) सारख्या संस्थांचे तज्ज हांचे कडल्यान मोलादीक विचार घेतले.

2.10 स्टिअरिंग कमिटी आनी वर्किंग ग्रुपांची घडण अनुक्रमान संलग्न वांटो । आनी॥ त दिल्या. वर्किंग ग्रुपांच्या मूलभूत शिफारशींचो मुखावयल्या प्रकरणांत सारांश दिला.

3. वर्किंग ग्रुपांच्यो मूलभूत शिफारशी .

सात वर्किंग ग्रुपांच्यो मूलभूत शिफारशी थोडे भितर सक्यल दिल्यात. वर्किंग ग्रुपाचे पुराय अहवाल संलग्न वांटो॥। त जोडल्यात.

(A) ब्ल्यू इकॉनॉमी आनी ओशन गव्हर्नन्स खातीर नेशनल अकावंटिंग फ्रेमवर्क

3.1 भारतांत ब्ल्यू इकॉनॉमीचें आकारमान एकंदर देशी उत्पादनाच्या (ग्रॉस डॉमेस्टिक प्रॉडक्ट) 4% आसा असो अदमास केला. जर पद्धत सुधारली जाल्यार तें मातशें चड जावंक शकता. भारतांतले ब्ल्यू इकॉनॉमी चो अदमास करचे खातीर एक घटमूट यंत्रणा वापरची पडटली. पयले सुवातेर ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या आवाठांत येवपी क्षेत्रांश आनी उपक्षेत्रांश/उपक्रम वळखुचे खातीर एक तज्जांचो गट (एक्सपर्ट ग्रुप) घडोवचो पडटलो.

3.2 ह्या संदर्भात भारताक वैश्वीक बऱ्यांतले बऱ्या कामांतल्यान शिकचे पडटले. ते खातीर भारताक ब्ल्यू इकॉनॉमीचें मापन आनी वेवस्थापन करूंक योग्य साधनां आनी पद्धती सिद्ध करूंक मुखार वचपी देश, संस्था हांचे कडेन शास्त्रीय सहयोगान उपक्रम करपाची गरज आसा.

3.3 ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या संदर्भात विश्वासार्ह म्हायती तयार करूंक सक्यल्यो शिफारशी करप जाल्यो.

- ब्ल्यू इकॉनॉमी कडेन जोडिल्ले अजून हात लावंक नाशिल्ले उपक्रम आसपावन घेवपा खातीर 2008 नेशनल इन्डस्ट्रियल क्लासिफिकेशन व्हड करचें.
- म्हायती एकठांय करचे खातीर सगल्या संबंधीत मंत्रालयांक कामाक लावचें.
- संबंधीत म्हायती सुगूर करचे खातीर एकठावंक नाशिल्ल्या उद्देशीक पातळेर एक अधिकृत एजन्सी घडोवची वा सोदून काढची.
- यूएन इन्टरनेशनल स्टॅंडर्ड इन्डस्ट्रियल क्लासिफिकेशन ऑफ ऑल इकॉनॉमिक एकिटिव्हिटीस (आयएसआयसी) रिव्हिजन 5 च्या घडोवपी प्रक्रियेंत मध्यक्षेप करचो.

3.4 ब्ल्यू इकॉनॉमींतल्या वेगवेगळ्या उप क्षेत्रांशावयल्यो साक्षेप बांदावळी निर्धारणीत करचे खातीर विशिश्ट ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या वेगवेगळ्या विस्तृत क्षेत्रांशांतल्या वेगवेगळ्या घटकांचें वजन निर्धारणीत करपाच्या उद्देशान क्षेत्रांशांचेर समयीक

अभासक्रम सुरु करपाची शिफारस करप जाली. हीं वजनां उप क्षेत्रांशांचे ब्ल्यू इकॉनॉमीतले योगदान मेजूंक उपकरतलीं.

3.5 ब्ल्यू इकॉनॉमी मुखेल प्रवाहांत हाडटनां राष्ट्रीय अर्थीक आय आनी जीपीडी चो भविश्यांतलो अदमास करूंक, वेगवेगळ्या सागरी संसाधनांचो सोद घेतनां परिसर आनी सागरी पर्यावरणाक उप्रासूक शक्तले हानीचो अदमास घेवपाची गरज लेगीत ह्या अहवालांत प्रकर्शन उक्तायल्या.

(B) देगेवयले सागरी थळावें नियोजन आनी पर्यटन (कोस्टल मरीन स्पेशल प्लॅनिंग आनी दुरिज्ञम)

3.6 कार्यकारी गटान (वर्किंग ग्रुपान)दोन विशिष्ट विश्यांचेर विचार केलो.- कोस्टल मरीन स्पेशल प्लॅनिंग आनी देगेवयले जमनी वयले पर्यटन आनी सागरी अर्थवेवस्थेंतली संभाव्यता आनी दृष्टीकोण . ते प्रमाणे, गटान दोन उप गट तयार केले आनी दरेकाचेर शिफारशी दिल्यो ज्यो सक्यल चर्चेत हाडल्यात.

यूएनईएससीओ-आयओसी गायड आपणायात आनी अनुकूलीत करात (एँडप्ट एँडॉप्ट द युनेस्को -आयओसी गायड)

3.7 गटाक दिसलें कीं, भारताक इन्टर गवर्नमेंटल ओशनोग्राफीक कमिशन (आयओसी) - युनेस्को(यूएनईएससीओ) (2009) मार्गदर्शक तत्वांचो कोस्टल मरीन स्पेशल प्लॅनिंगाच्या(सीएमएसपी) दृष्टीकोणाची गरज आसा, जशें हेर जायत्या समुद्राचेर आदारीत अर्थवेवस्थानी हीं मार्गदर्शक तत्वां तांच्यो थळाव्यो आनी राष्ट्रीय गरजो भागोवंक बदलल्यात.

3.8 ग्रुपान राष्ट्रीय पातळेचेर सीएमएसपी चे स्वरूप आनी वाव स्पैश्ट करू एक प्राधिकारण स्थापन करपाचे गरजेचेर भर दिलो. राष्ट्रीय पातळे वयली संस्था ब्ल्यू इकॉनॉमीचे वेगवेगळे क्षेत्रांश, थळावे समाजांमदीं, खासगी उद्देगांत आनी सरकार हांच्यांत सगळ्या पातळ्यांचेर एकात्मता हाडूंक जापसालदार आसतले.

3.9 पयले पावल म्हळ्यार सीएमएसपी चे उद्देश आनी मोखीक सुस्पैश्ट करूंक ह्या प्राधिकारणाक एक तज्जांचो गट (एक्स्पर्ट ग्रुप)करचो पडटलो. म्हणून

एकस्पर्ट ग्रुपाक ताचीं येवजण ताच्य घडपाच्या दिसा साकून एका वर्सा भितर सादर करची पडटली अशी शिपारस जाली. अशी येवजण बदलत रावपी आसूक जाय आनी दर 4-5 वर्सानी तिची परत तपासून उजळणी करपा सारखी आसूक जाय.

मापन आनी डाटा पॉलिसी

3.10 कार्यरत सीएमएसपी विकसीत करूक सागर संसाधनाचे मापन गरजेचे आसता. भारतान आपल्या देगेचे आनी ईईझेड चे मापन करपांत बरीच प्रगती केल्या. ह्या उप गटांनी सगली अस्तित्वांत आशिल्ली म्हायती आनी मापन धोरणां एके प्रवाहांत हाडून सीएमएसपीं च्या राष्ट्रीय पातळे वयल्या प्राधिकारणान सूचीत केल्या जातूंत देगेवयलो वाठार, देगेभायालो वाठार, आनी ईईझेड आनी कॉन्टिनेन्ट शेलफ व्यापीत आवश्यकतायां प्रमाणे क्रमवार जोडणी करूक जाय म्हणपाचेर जोर दिला. म्हणून नवे नॅशनल मॅप आनी डाटा पॉलिसीक म्हायती सुरक्षा आनी पारदर्शकताये मदीं उप्रासपी गरजांचो समतोल राखपाची शिफारस केल्या.

डोमेस्टीक कॅपॉसिटी आनी इन्टरनॅशनल कोओपरेशन ची प्रतिवृद्धी करप

3.11 सीएमएसपी च्या अंमलबजावणे खातीर लागपी देशी मानवी संसाधनाची क्षमताय कार्यक्षमतेन विस्तारपाची भारताक गरज आसा अशें मत ग्रुपान मांडलें. हें उच्च शिक्षण संस्थांनी ब्ल्यू नॉलेजाक प्रेरणा दिवन हातासूक येता. बऱ्यांतली बरी तालीम आनी तंत्रज्ञान आपणावचे खातीर सीएमएसपी आनी इंडियन ओशन रिम असोसिएशन (आयओआरए) च्या जागतीक फुडाऱ्यां कडेन आंतरराष्ट्रीय सहकाराक प्रोत्साहन मेळूंक जाय.

पर्यटन आणी विकास

3.12 पर्यटना खातीर ठळक संभाव्यता आसा म्हणूनी गटांनी म्हळें, देगे वयली पर्यावरण प्रणालीच्या धारण क्षमताये चेर ताण हडपी बेताल पर्यटन उपक्रमांचेर अंकूश दवरून तांचेर नियंत्रण दवरून क जाय आनी नियोजीत करूक जाय. चड करून आमच्या नाजूक जुव्यांनी. किनारी पर्यटन क्षेत्रांचो विकास आनी समुद्री उपक्रमाचो विकास करतानां धारण क्षमतायेच्या तत्वाक चिकटून रावपाची गरज आसा. मनीस आनी सैमाची भरभराट जावंक पर्यटन आनी कोस्टल मरीन प्लॅनिंग (सीएमएसपी) राष्ट्रीय पातळे वयल्या प्राधीकारणान सुचियिल्लीं तीन परिणामकारक निरिक्षणां सकल जोडूक जाय.

प्रभाव मूल्यांकन

3.13 पर्यटनाचो प्रभाव मूल्यांकीत करतलीं जाल्यार वेळावेळार येतल्या पर्यटकांचे, पर्यटन साधनसुविधा, भारताच्या देगेवयल्या वाठारांतलीं आनी जुव्यां वयलीं प्रमुख आकर्षणां /उत्पादनां चे आनी तांचो पर्यावरण रूपान संवेदनशील आनी परिस्थितीक रूपान नाजूक क्षेत्रांवयलो प्रभाव मापन करूक अभ्यास सुरु करण गरजेचे. हें गवाय आदारीत धोरण जातले. ह्या उप गटांनी मिनिस्ट्री ऑफ ट्रॅडिंगमान मिनिस्ट्री ऑफ एनब्हायरन्मेंट, फॉरेस्ट आनी क्लायमेट चेंज (एमओईएफ एँण्ड सीसी) आनी एमओईएस च्या समन्वयान बेगीनांतले बेगीन, पर्यावरणाचे नदरेन असुरक्षीत देगे वयल्या वाठारांतल्यान सुरवात करून हें सुरु करूक जाय.

वेळेच्या प्रमाण प्रतिकाचे मानक (बेंच मार्किंग स्टॅंडर्ड्स)

3.14 दर्या वेळो पर्यटकांचे आकर्षण आशिल्ल्यान ब्ल्यू फ्लॅग स्टॅण्डर्ड्साचे अनुषंगान इको लेबलिंग, तगावगक्षम पद्धती, आनी कोयराचे नियोजन प्रणाली वापरून बेंच मार्किंग स्टॅंडर्ड्स वापरून दर्यविळांची उदरगत करूक जाय हाचेर ग्रुप्सांनी जोर दिला. (एमओईएफ एँण्ड सीसी) हांणी ब्ल्यू फ्लॅग सर्टिफिकेट भारतांतल्या

किनारी राज्यांच्या 13 प्रायोगीक नामांकीत वेळांनी भायर काढल्यांत. ह्या प्रमाणीकरण प्रणालीचो उद्देश पर्यटकांक चड आकर्षित करप, वेळो निवळ करप आनी तगावक्षम विकास करप आनी वेळो प्रदूशण मुक्त करप आसा. मनशाच्या कृतींक लागून पर्यावरणीय भिरांत उप्राशिल्या वेळां मेरेन हे यत्र पावतले इतले ते वाडोवंक जाय अशी शिफारस जाल्या. .

प्लॅस्टीक निर्मूलन (प्लॅस्टीक एलिमिनेशन)आनी नेंशनल मरीन लिटर पॉलिसीचो विकास

3.15 ग्रुपान हेंय लक्षांत घेतलें कीं वैश्वीक नदरेन सागरी प्रदूशण म्हळ्यार व्हडलो हुस्को जाला. तातूत प्लॅस्टीक कोयराचो चड वांटो आसा. संयुक्त राष्ट्रांनीय 2025 मेरेन सागरी प्रदूशणाक अवरोध आनी चड प्रमाणांत उणें करूंक उलो मारला. जें चड करून जमनीर जावपी कार्याविळींतल्यान जाता ज्यो प्लॅस्टीक आनी मायक्रो प्लॅस्टीकाक चड कारणीभूत आसतात. भारतान लेगीत एकच फावट वापरपाचें प्लॅस्टीक 2022 मेरेन भायर मारपाचें थारायलां. 2016 त केल्ले आनी मुख्यार 2018 त दुरुस्त केल्ले द प्लॅस्टीक वेस्ट मॅनेजमेंट रूल्स देशांत तयार जावपी प्लॅस्टीकाच्या कोयराचें वेवस्थापन नियामक आराखडो दिता.

ग्रुपान भारातक वाडळ्या सागरी प्रदूशणाक आळाबंदाक हाडूंक एका घटमुट कोयराच्या वेवस्थापनाच्या डावपेंचाची आनी वर्तणूक बदला खातीर उत्पादकाची जापसालदारकी वाडोवपाची गरज अधोरेखीत केल्या. ह्या संदर्भात प्लॅस्टीक एलिमिनेशन एँड नेंशनल मरीन लिटर पॉलिसी(पीईएनएमएलपी) चो विकास अत्यावश्यक जाता. एमओईएफ एँड सीसी, एमओईएस आनी मिनिस्ट्र ऑफ हावसिंग अर्बन अफेर्स (एमओएचयूए) हांणी पीईएनएमएलपी मसूदो एका वर्सा भितर पुराय करूंक फुडाकार घेवंक जाय. एमओईएस नेंशनल सेंटर फॉर कोस्टल रिसर्च (एनसीसीआर) आपल्या कोस्टल ओशन मोनिटरिंग वयले बळिस्ट म्हायती आनी प्रेडिक्शनस सिस्टीम (सीओएमएपीएस) वरवीं ह्या यत्रांनी लागींच्यान सहभागी जावंक जाय. अशें एक धोरण राज्य सरकार आनी थळाव्यो संस्था हांच्या समन्वयान 2025 मेरेन एसडीजी14.1 मेरेन पावंक प्लॅस्टीक कोयराचें आनी हेर सागरी प्रदूशकांचें निर्मूलन जावपाच्या उद्देशान जावंक जाय.

(C) दर्यातली नुस्तेंकारी, जलसंपदा आनी नुस्त्यावयली प्रक्रिया क्षेत्रांश (मरीन फिशरीज, एँक्वाकल्चर आनी फिश प्रोसेसिंग सेक्टर)

3.16 वर्किंग ग्रुपांनी नुस्तकारी विकास, वेवस्थापन, प्रक्रिया, मार्केटिंग आनी अर्थ संबंधीत सगले घटक तपासून पळयले आनी शिफारशी केल्यो जांचो सारांश सकयल दिला.

वाडव्यो तगावक्षम दर्यातल्या नुस्तेमारी (सस्टेनेबल मरीन कॅचर फिशरीज)

3.17 दर्यातली नुस्तेमारी तगावक्षम जावचे खातीर ग्रुपांनी सुस्पृष्ट उद्देशान सकयल्यो सूचना केल्यात.

- दर्यात धरपाच्या नुस्तेकारी क्षेत्रांशा खातीर दर्यातले नुस्तेकरीच्या वेवस्थापना खातीर कायदेशीर आनी संस्थात्मक चौकट तयार करून एक नव्हां राष्ट्रीय धोरण तयार करप.
- पोटेंशिअल ईल्ड एस्टिमेट(पीवायर्इ) हातासपाखातीर व्हल्नरेबल मरीन ईको सिस्टीम (व्हीएमईस) चेर वायट परिणाम जावंक दिवपना.
- नुस्तेकारी आनी संबद्ध उपक्रमाच्या वेवस्थापन आनी नियमना खातीर कामाक ओंपिल्ल्या उपग्रह प्रणालीचे उपयोजन सोडून काढप
- प्राथमीक भागधारकां (नुस्तेकारां) खातीर लॉगशीटां, सागरी संसाधनांचो एकवट, सर्वेक्षणाची म्हायती आनी वेवसायीक लॅंडिंग डेटा वरवीं अनिवार्य डेटा इनपुट चे उपलब्धतेची हमी दिवप.
- डिपार्टमेंट ऑफ फिशरीज(डीओएफ) न नियुक्त केल्ले संस्थे कडल्यान वेवसायीक पातळेर मोलादीक मालाचो सांठो निर्धारणीत करप
- फिशरीज सर्वों ऑफ इंडिया (एफएसआय) स्टेट-ऑफ- आर्ट वांगडा फिशरीज संसाधनां चे सर्वेक्षण करपी तारूं वापरून बळकट करप
- नुस्तें कोणे आनी केन्नां मारलां, कशें आनी कोणा कडल्यान हें जाणां जावन घेवंक नुस्तें मारपाच्या तारवांचो माग दवरचे खातीर व्हेसल मॉनिटरिंग सिस्टीम(व्हीएमएस) सारखें मॉनिटरिंग कंट्रोल आनी सर्विलन्स बळकट करप
- नुस्तें मारप बंद करप आनी परत सुरू करपाचें नियमन करप

- दर्यात आनी एरियास बियॉन्ड नेशनल ज्युरिस्टिक्शनां (एबीएनजे) त गस्त घालप

मॅरिकल्चर प्रॉडक्शन वाडोवप

3.18 मॅरिकल्चर म्हळ्यार एँक्वाकल्चराचो वांटो आनी अन्न आनी वखदी पदार्थ आनी मोतयां सारख्या रत्नांचें उत्पादन करपा खातीर दर्यातल्या खाऱ्या उदकांतल्या जिवांचें संवर्धन. हो एक ब्ल्यू इकॉनॉमीचो मृत्वाचो उदयोन्मूख उपक्षेत्रांश. तगावक्षम मॅरिकल्चराक प्रोत्साहन दिवचे खातीर गुप्सांनी सकयल्यो सूचना केल्यो.

- 'मॅरिकल्चर ऑथॉरिटी ऑफ इंडिया'म्हणून एक नवे धोरण तयार करचे.
- एक व्यापक नेशनल मॅरिकल्चर पॉलिसी करची.
- ब्रूड बॅक्स, न्युक्लियस ब्रीडिंग सेंटर, हॅचरीज आनी नर्सरीज धरून मॅरिकल्चर वाडोवप आनी वेपारीकरण करचे फिनफिश फार्मिंग बिझॉल्व फार्मिंग, सीवीड फार्मिंग, इंटिग्रेटेड मल्टिट्रॉफिक एँक्वाकल्चर (आयएमटीए) आनी रीसर्च्युलेटिंग एँक्वाकल्चर सिस्टीम (आरएएस) सागरी अलंकारी मत्स्योद्यागाक प्रोत्साहन दिवप.
- तंत्रज्ञानाच्या सहाय्यान भलायकेचे वेवस्थापन तयार करप आनी जलरोगांक प्रतिबंध करप.
- मॅरिकल्चराच्या विकासा खातीर दीर्घ कालावधीचो विकास करूक आरएँड डी क उत्तेजन दिवप.

सागरी भलायकेचे देखरेख, पारखणी आनी वेवस्थापन

3.19 सागरी भलायकेक परिणामकारक देखरेख आनी वेवस्थापनाची गरज आसा.

ताचे खातीर सकयल्यो शिफारशी दिल्यात-

- सागरी प्रदूशणाक जातूत प्लॅस्टीक आनी मायक्रोप्लॅस्टीक पसून जातल्या प्रदूशणाचोय आसपाव आसा, प्रतिबंध करूक आनी ताचे शमन करूक तंत्रज्ञान वापरचे.
- कोरल रीफा लगसार आशिल्ली उदकाची गुणवत्ता सुदारूक उण्या कार्बन नुस्तेकारीक प्रोत्साहन दिवचे आनी बंद आनी संरक्षीत वाठार दाखोवंक एकठायिल्लो ट्रॅकिंग मॅप चेर आदारीत म्हायती प्रणाली जाग्यार दवरची.

- नवसर्जीत तंत्रज्ञान विकसीत करचे जें, कोरल रीफ, खारफुटी आनी बेटलॅड सारख्या खालाविल्ल्या संवेदनशील पर्यावरण प्रणालीक परत सुधारूक सामके म्हत्वाचे थारतले.

मरीन बायोटेक्नोलॉजी आनी बायो प्रोस्पेक्टिंग

3.20 सागरी बायो-प्रस्पेक्टिंग आनी बायोटेक्नोलॉजींतले इनपुटची सामकी गरज आसा. अशें करूक सकयलीं पावलां आवश्यक आसात.

- दर्यातली जेनेटिक बायोडायव्हर्सिटी मेजची आनी जंतुनाशकांची वळेरी करची. हाका लागून सागरी संसाधनांच्या संवर्धनाचेर म्हायतीपूर्ण निर्णय घेवप जातले.
- वेंचीक प्रजननान मेरिकल्चरांतल्या हस्तक्षेपाचो माग घेवचो. क्लॉलिटेटिव्ह ट्रेट लोकि (क्यूटीएल) विश्लेशण, ट्रेट मॅनिपुलेशन बी मेरिकल्चर उपक्रम उत्पादकता वाढयता.
- “मरीन बायोटेक्नोलॉजी” खातीर वेगळी राष्ट्रीय पातळेची बिगर-अन्न क्षेत्रांशाचेर लक्ष केंद्रीत करणी संस्था नवे तंत्रज्ञानाचे निर्मणे खातीर, वेपारी करणाची संभाव्यता पळोवंक करची.

सागरी नुस्तेकारी (मरीन फिशरीज) खातीर मार्केटिंग आनी फायनान्शिअल इन्क्लूजन

3.21 सागरी उत्पादनाचे मार्केटिंग सुधारूक आनी भागी आशिल्ल्या समाजाचे अर्थीक भागाची हमी दवरूक गरजेचे आसा,--

- आयटी चेर आधारीत ऑटोमेटेड/इलेक्ट्रॉनीक पावणी प्रणाली करून नुस्त्याची पावणी सुधारप.
- मालाचे फुडे आनी फाटीं माग दवरूक आनी दक्ष यंत्रणे खातीर संगणकीय बार कोड ची प्रणाली स्थापन करून नुस्त्याच्या मालाचो एका तोंका पसून दुसऱ्या तोंका मेरेन माग दवरप.
- सागरी नुस्तेकारीत मार्केट इन्टरव्हेन्शन स्कीम (एमआयएस) हाडून नुस्तेकार आनी नुस्तें विकल्पांक नुस्त्याच्या मोलांत भरमसाठ वाड करपा पसून पयस दवरप.
- नुस्तेकारांक येवपा तडीर येवंक एकूण प्रधान्य क्षेत्राचे 10% सुवात राखून दवरप.

- नुस्त्यावयले प्रक्रियेच्या उद्देशां खातीरच्या निधींच्या गरजांचेर राखून दवरिल्ले सुवाते भायर उलोवणी करचीं.
- तगावक्षम नुस्त्याच्या मार्केटिंगाचे संवयेक प्रोत्साहन दिवचे खातीर अर्थीक अनुदान आनी पत अनुदानाच्या हितसंबंधांच्या कार्यावलीचे मूल्यांकन करप.
- पर्यावरण आनी खोल दर्यातले नुस्तेकारींत निवेश आकर्षित करचे खातीर आनी व्हेल्यू चेन विकासा खातीर अर्थीक प्रोत्साहन सुरु करप.
- नुस्तेकारांक आसपी साबार भिरांतीक जातूत जिवाचो भंय, कारागिरी आनी गियर हेर मालमत्ता आनी जिवित सारपाचे साधन वगडावपाची भिरांत आसता, तांकां दिलासो दिवंक नवसर्जीत विम्याचीं उत्पादनां सुरु करप.
- सेल्फ हेल्प ग्रुप्स (एसएचजीस) मायक्रो फायनान्स इन्स्ट्रूशन्स क गुंतोवन नुस्तेमारपी लोकांमदीं मायक्रो इन्शुरन्स लोकप्रीय करप.

कायदेशीर आनी नियामक सुधारणा

3.22 ग्रुपाक दिसले, हांगा साबार जमीन नियामक उपाय आसात ते वयर दिल्ल्या खूबशा कार्यशील मुद्द्यांक सवलती दिवंक गरजेचे आसात. ते सक्यल दिल्यात.

- संसाधनांच्या तगावक्षम उपेगा खातीर नुस्तेकारी आनी नुस्तेकारी संबंधी कार्यावलीचे मरीन फिशिंग रेग्युलेशन एंक्ट (एमएफआरए) चो वाव वाडोवन आनी उजळणी करून केंद्रीय विधीकरण चालीक लावन प्रादेशीक जलसंपत्तीचे पेल्यान वेवस्थापन आनी नियमनाची खात्री दिवप.
- फिशरीज मॅनेजमेंटाक (ईएएफएम) फिशरीज मॅनेजमेंट रीजन्स (एफएमआरस) आनी ईकोसिस्टीम एंप्रोच टू फिशरीज मॅनेजमेंट (ईएएफएम) स्थापन करप.
- भारताच्यो एसडी जी 14 संवर्धनाचे वाठार 10% न वाडोवपाचे मोखी कडेन भारताच्यो कबलाती पुराय करपा खातीर मरीन कन्जर्वेशन एरियास वाडोवपाचो उद्देश .
- संसर्ग रोधन प्रमाणपत्र सेवे बरोबर उदकांतले रोग आनी भलायकीच्या वेवस्थापना खातीर व्यापक विधीकरण सुरु करप.

नुस्तें मारप, नुस्तें मारले उपरांतची प्रक्रिया (हार्वेस्ट, पोस्ट हार्वेस्ट प्रोसेसिंग)

3.23 ग्रुपान अशी शिफारस केली कीं नुस्तें मारचे आदीं आनी मारले उपरांतची प्रक्रिया सुधारूक गरजेचें आसतले, --

- रिस्पॉन्सिबल फिशरीज (सीसीआरएफ) कोड ऑफ कण्डकट स्वीकारप.
- लक्ष्य आशिल्ले प्रजातीच्या सभावीक प्रतिसादा कडेन जुळपा सारखी नुस्ते मारपाच्या व्हड्यांचो दर्जे सुधारप.
- आंतरराष्ट्रीय दर्जा प्रमाणे साधनसुविधांच्या विकासा खातीर चड करून जमनीर देंवपाच्यो आधुनीक सवलती, नुस्ते मारले उपरांत वायट जावचें न्ह्य म्हणून शीतगृहां आनी केंद्रीत विक्री केंद्रांक भाडवल क्षमताय दवरप.
- नुस्तें मारप ते वितरण मेरेन मोलांचे साखळेत प्रत नियंत्रण करपाची खात्री दिवप.
- डिपार्टमेंट ऑफ फिशरीजच्यो चालू आनी भविश्यांतल्यो येवजण्यो मिनिस्ट्री ऑफ फुड प्रोसेसिंग इंडस्ट्रीज (एमओएफपीआय) आनी मिनिस्ट्री ऑफ शिपिंग बरोबर कोल्ड चेन डेव्हलपमेंट आनी नुस्तें मारपाच्या बंदरांचें आधुनिकीकरणावेल्यो येवजण्यो जोडप.
- .नुस्तें मारले उपरांतच्या प्रक्रिया साधनसुविधांच्या विकासा खातीर एक क्लस्टर आधारित दृष्टीकोण हाडप.

(D) उत्पादन. वयर सरपी उद्देश, वेपार, तंत्रज्ञान, सेवा आनी कुशलताय विकास

3.24 ह्या ग्रुपान अंतर्गत जोडणी आशिल्ल्यो अर्थीक विकासाच्यो विस्तृत समस्या पळयल्यो. ग्रुपाक दिसले कीं उत्पादन, वेपार, तंत्रज्ञान सेवा आनी कुशलताय हांतलो ब्ल्यू आयाम काळजी पूर्वीक वळखून काढूक जाय पूण राष्ट्रीय अर्थवेवस्थे कडेन जोडिल्ल्यो आसूक जाय. तांतल्यो कांय मुळाच्यो शिफारसी सकयल दिल्यात.

कॅपिटल इन्फ्यूजन

3.25 ग्रुपाक दिसले, ईझ आँफ डुइंग बिजनेस (ईओडीबी) त विनिमय आनी खासगी निवेशाचो ओघ वाडोवंक सार्वजनीक-खासगी - भागीदारी चो नमुनो वापरतनां ब्ल्यू इकॉनॉमी निवेशाकडेन घुवंडावंक जाय, चड करून एफडीआय भागाक आसा थयं.

ग्रुपान सुचयले कीं रोजगार निर्मिती क्षेत्रांत ब्ल्यू इकॉनॉमींत निवेश करून नगरपालिका/पंचयती, कोस्टल स्टेट गव्हर्मेंट आनी केंद्र सरकारा (युनियन गव्हर्मेंट) मदीं समन्वय यंत्रणा निर्मीक जाय आनी उच्च रोजगार निर्मिती क्षेत्रांत अर्थीक आनी बिगर अर्थीक प्रोत्साहनां योग्य तरेन हताळूक जाय.

एमएसएमईस त उत्पादनाक उत्तेजन

3.26 उत्पादन मोलांत भर वाडोवन, वेतन रोजगार आनी येणावळ निर्मिती करून एमएसएमईस क्षेत्रांश ब्ल्यू उत्पादनांतले वाडी खातीर ची संभाव्यता उसोवंक सहाय्यक पदार्थाची भूमिका करूक शकता. देखून, वित्त सहाय्य मेळोवचे खातीर अस्तित्वांत आशिल्ल्यो येवजण्यो वापरून देगे वयले ब्ल्यू इकॉनॉमीक संबंधीत एमएसएमईस त उत्पादन वृद्धिंगत करप म्हत्वाचें हाचेर ग्रुपान जोर दिलो.

कन्स्ट्र्यूशन आँफ ईक्सप्रॅट ग्रुप

3.27 ब्ल्यू ट्रेड आनी ब्ल्यू मॅन्युफॅक्चरिंग संबंधी वेगवेगळ्या क्षेत्रांशांत अभिसरण आनी ताळमेळ साधूक ग्रुपान संबंधीत आशिल्ल्यो समस्या तपासूक, उद्देशक भागाक घेवन एक टास्क फोर्स वा एक्सपर्ट ग्रुप घडोवपाची शिफारस केली. खोल दर्यात नुस्तें मारप , हॅचरीज, एँक्रिया प्रॉडक्ट , आनी प्रक्रिया केल्ले नुस्त्याचें उत्पादन हो ब्ल्यू ट्रेड चो एक भाग. बायोफार्मा पसून बायोटेक्नोलॉजिकल प्रॉडक्ट , फुड एँडिटीव्ह, कॉस्मेटिक्स आनी बायो फ्यूल, उथळ उदकांतले आँफशोर पेट्रोलियम आनी गॅस मुखार खूब म्हत्वाचें थारतले.

सेक्टर स्पेसिफिक पॉलिसीस

3.28 अशें दिसलें कीं, मर्चट आनी मिलिटरी जहाजां बांदपांत, व्हडीं, ड्रेजिंग उपकरणां, नुस्ते मारपाची तारवां, व्हडीं, ट्रॉलर स्पॅर पार्ट आनी दुरुस्ती सेवांत सक्रीयता विशिष्ट धोरण फुडाकारा ची गरज आसा. तारवां फुटप, दर्यात केबल घालप, आनी ताची दुरुस्ती करप, झेल तयार करप, दोरी, जाळ, गियर, दर्यातलीं उपकरणां बी उत्पादन उद्देशात भितर सरपाची म्हत्वाची दालनां आसूक शकतात. ब्ल्यू इकॉनॉमी ट्रेड उत्पादनांक बाजारांतल्या रिगाक आडमेळीं पयस करूक तंत्रज्ञानाचेर आदारीत समस्या निवारण उक्तांत करूक जाय. नवसर्जन, तंत्रज्ञान, उत्पादन विकास आनी उत्पादन दर्जे ब्ल्यू ट्रेडाच्या शीघ्र विस्तारांत मदीं येतले.

ब्ल्यू इकॉनॉमी फोकस

3.29 ग्रुपान भारत सरकार आनी राज्य सरकारांच्या उद्देश धोरणांत ब्ल्यू इंडस्ट्रीचेर एक वेगळे प्रकरण घालपाची शिफारस केली. मुखार निर्यात-आयात (एक्सपोर्ट- इम्पोर्ट) धोरणांत ब्ल्यू ट्रेडाचेर एक वेगळे प्रकरण समाविश्ट करपाचे सुचोवप जाले.

आर एंड डी एंड इनोव्हेशन

3.30 आर्टिफिशल इंटेलिजन्स (एआय) आनी खोल दर्यातले खनना सारखीं दर्या वाठारांतलीं हेर नव्या तंत्रज्ञानांक उत्तेजन दिवंक णव देगेवयल्या राज्यांनी आर एंड डी हब स्थापन करप. मिनरोलांजिस्टीक आनी शिर्पिंग मुखावयल्या ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या विकासाक उत्प्रेरक थारतलीं.

मानवी संसाधन येवजण (ह्यूमन रिसोर्स प्लॅनिंग)

3.31 ग्रुपान मानव संसाधन आवश्यकतांचे वर्गीकरण स वर्गांनी- कार्यचालीत दर्जे, प्रशासन, कुशल वेपार, सह वेवसायीक आनी तांत्रीक वेवसायीक आनी वेवस्थापन नुसार करूक सुचयले.

- देगे वयल्या राज्यांच्या अभियांत्रिकी आनी तांत्रीक संस्थांनी ब्ल्यू इकॉनॉमी संबंधी अभासक्रम दिवचे.

- राज्य पातळे वयल्या चेंबर्स ऑफ कॉमर्स आनी इंडस्ट्री वांगडा इंडस्ट्रियल ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूटां (आयटीआयस) त कामार आसतनां अस्तित्वांत आशिल्या कामा खातीर उद्देशीक प्रशिक्षण आनी ब्ल्यू इकॉनॉमी नेकऱ्यां विशीं संवेदनशील करूक साधन जागरुकताय कार्यक्रम दिवचे.

(E) लॉजिस्टिक्स , इन्फ्रास्ट्रक्चर शिपिंग (ट्रान्सशिपमेंट सयत)

3.32 नौका परिवाहन आनी बंदर साधनसुविधाचो पुराय पट्टो आनी दर्या देगांच्या वाठारां संबंधीं समस्यां वांगडा लॉजिस्टीक वाठाराचो वर्किंग गुपान अभ्यास केलो, म्हत्वाच्या शिफारशींचो सारांश सकयल दिला.

तारवां (जहाज) बंदप

3.33 नौकापरिवाहन आनी तरवां(जहाज) बांदणी क्षेत्रांशाक बळकटी दिवचे खातीर सरकारान 30 वर्सांचें समग्र जहाज बंदणी संयत्र तयार करून अस्तित्वांत आशिल्या आनी भविश्यांतल्या ग्रीनफिल्ड देशी शिपयार्डात आत्मनिर्भरतेचें पयलें पावल म्हणून सुरु करूक जाय.

तारवां(जहाजां)चें एनर्जी एफिशिएंट डिझायन इंडेक्स स्टॅंडर्डन आरेखन जावन मुख्यवयल्या श्रेणींत बांदणी जावंक जाय.—

- व्हेरी लार्ज क्रुड कॅरियर्स (व्हीएलसीसी), लिक्विफायड नॅचरल गॅस (एलएनजी) कॅरियर्स, कन्टेनर कॅरियर्स,
- क्रुज शिप्स, रो -रो शिप्स,
- देगेवयल्या परिवाहना खातीर मिडियम सायझड शिप्स
- ड्रेजर्स ,यार्डक्राफ्ट,
- डीप सी फिशिंग व्हेसल्स
- रिसर्चशिप
- सोलर पावर्ड फिशिंग बोट्स आनी

अंतर्गत जलप्रवाहांत चलपी इलेक्ट्रीक ड्रिव्हन पैसेंजर फेरीस

सागर माला आनी मॅरिटायम क्लस्टर्स

3.34 सागरमाला ही एक समावेशक बंदरांतल्यान वचपी देगेवयल्या विकासाची चावी. बंदरांतल्या उद्देशीकरणाक उत्तेजन दिवंक सरकारान 12 व्हडलीं बंदरां आनी 14 कोस्टल

एम्प्लॉयमेंट झोन्स (सीईझेडस) नेशनल परस्पेरिटीव्ह प्लॅनाचो एक भाग म्हणून सागरमाला कार्यक्रमां सक्यल वेंचल्यांत.

- दरेक सीईझेड मदी कोस्टल इकॉनॉमिक युनिट्स(सीईयूस), एकोडी वा साबार उद्देगांचो समूह आसा जंय मॅन्युफॅक्चरिंग युनिट्स आसतलीं.
- ग्रुपान, सरकाराच्या आदारान अशे बंदरां कडेन वचपी देगेवयले समूह अस्तम आनी उदेंतेच्या देगांनी तारवां बांदपाचो उद्देग देगेवयल्या समुहाचो केंद्रबिंदू दवरून आनी किनाऱ्या वयल्या समाजां खातीर कुशल विकास केंद्रांक आधार दिवन बांदूक जाय अशी शिफारस केली. हाका लागून एमईएमईस सक्यल सहाय्यक उद्देग आनी सेवा उपक्रम आनी रोजगार निर्मिती हांकां उत्तेजन मेळठलें. सागरमाला येवजणेचेर वाढतें लक्ष आनी निधीची लेगीत शिफारस केली.

मॅरिटायम डेव्हलपमेंट फंडाची स्थापना

3.35 ग्रुपान अशी शिफारस केली कीं, भागधारकां कडल्यान पब्लीक प्रायव्हेट पार्टनरशिप उपक्रमान निधी एकठावन मरीन डेव्हलपेंट फंडाची स्थापना करची. असल्या मॅरिटायम डेव्हलपमेंट फंडांत सक्यल्या उप क्षेत्रांशाच्यो गरजो भागोवपाचो आसपाव आसतलो.-

- तारवां बंदप(शिपविलिंग), तारवांची दुरुस्ती, आनी तारवांचो पुनर्वापर
- मॅरिटायम साधनसुविधा
- बंदर उपकरणां आनी सेवा
- क्रुज टर्मिनल्स आनी मरिनास
- मॅरिटायम सेक्टरांतल्या उद्देगांच्यो गरजो पुराय करूक टेक्नोलॉजी डेव्हलपमेंट

लॉजिस्टिक्स आनी कनेक्टिव्हिटी वाडोवप

3.36 ग्रुपान, बंदरां खातीर लॉजिस्टिक्स, वेळ आनी किंमत हातूत कार्यक्षमताय हातासूक, रस्ते, रेल, आनी अंतर्गत जलमार्ग निमाण्या मैला मेरेन जोडप सामके म्हत्वाचें हाचेर जोर दिला. ते नुसार सक्यल्यो शिफारशी जाल्यात.

- गेटवे आनी फीड एक्सोर्ट खातीर हब एँम्ड स्पोक ची संकलपना आपणावची .
- धरिल्या माला खातीर गुदांव बांदप, मालाचो संचय आनी माल वाहातूकीक घटपाण हाडपी साधनसुविधा बांदचे.
- लॉजिस्टीक्स आनी वाहातुक किंमती डिजिटल ग्रिडाचेर एकवटीत केल्ले किंमतीचेर प्रभाव आशिल्लें राष्ट्रीय बहुविविध नेटवर्क लागू करचें..

- अंमलबजावणी सकल आशिल्ल्या साधनसुविधा प्रकल्पांच्या देखरेख प्रक्रियेत समन्वय आनी एकवट साधूचो, जातूत सागरमाला, इंडस्ट्रियल कोरिडोर्स, कोस्टल इकॉनॉमीक झोन्स, डेफिकेटेड फ्रेट कोरिडोर्स, भारतमाला बी हांचो आसपाव आसा. हाकालागून पुराय राष्ट्रीय वेळेवयली साधनसुविधेचे क्षमतायेचो विकास करचे खातीर वेगवेगळ्या प्रकल्पांक पूरक थारतली. .
- एकेच सुवातेर मोल दिवपी सेवा (पैकेजिंग, टॅगिंग आनी क्रेटिंग) आनी मल्टिमोडल लॉजिस्टिक्स पार्क विकसीत करचे.

ट्रान्शिपमेंट हबाचो विकास

3.37 ट्रान्सशिपमेंट हबा खातीर पुराय इकॉ सिस्टीमच्या विकासाचेर सर्तीच्यो किंमती आशिल्ल्यो सेवा दिवन इंधन भरपाच्यो सवलती आनी सीमा शुल्काच्यो पद्धती प्रमाणीत करून लक्ष केंद्रीत करपाची शिफारस जाल्या. करांचो प्रस्तय अनुकूल करपाची गरज आसा.

तगावक्षम बंदर विकास (पोर्ट डेव्हलपमेंट)

3.38 देगे वयल्या वाठारांचो तगावक्षम विकास करूक बंदरां आनी थयंची जलवाहतुक दोनय सध्याच्या पर्यावरणीय नेमां कडेन पुरायपणान सहकार करपी करूक जाय. पुनरसर्जनाची ऊर्जा, उदकाचें संवर्धन, आधुनीक कोयराचें वेवस्थापन, आनी कार्यक्षम ऊर्जा हांचोय वापर तगावक्षम विकासाचो नमुनो जावंक जाय. शून्य कोयर आनी सक्युलर अर्थवेवस्थेचो दृष्टीकोण आपणावप आनी लागू करपाची शिफारस जाली.

राष्ट्रीय मऱीटायम पॉलिसी आनी एँपेक्स बॉडी

3.39 सामके तोकांचे घुस्पटीचे आनी डावपेंचात्मक दयादिगे वयल्या वांठारांचे हित संबंधांत संघर्श आशिल्ले वेगवेगळे भागधारक आसात. ताका लागून केंद्र सरकार आनी राज्य सरकारांतल्या वेगवेगळ्या, देगेवयले वांठार, संसाधनां, अर्थवेवस्था, पर्यावरण, आनी सुरक्षा भागीधारकां वांगडा

आनी भागधारकां मदीं एकवट आनी समन्वया खातीर नॅशनल मॅरिटायम पॉलिसी ही एक गरज आसा.

सध्या हांगा व्यापक अशें राष्ट्रीय प्राधीकारण ना जे मंत्रालयां आनी राज्यां हांच्या दर्या देगांवयले उपक्राम आनी कार्यावलीचो समन्वय आनी एकवट साधता आनी सगळ्या भागधारकां वागडा 'सार्मईक कारण' निर्माण करता. म्हणून देगेवयले वेब्हार संघटीत पणान सुरू करप गरजेचें जे ब्ल्यू इकॉनॉमीची क्षमताय वाढयता. अशें एक संघटन सरकारांत, भागधारकांक वादविवादाक, भासाभाशेक, आनी समतोल हेतू संघर्षाचेर एके मायचेर हाडूक, इंडियास ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या तगावक्षम विकासा खातीर यत्र दोट्टी करपाचे टाळूक आनी दर्या वेळेवयल्या संसाधनांचो चडांत चड वापर करूक सरकारांत अत्युच्च पातळे (अपेक्ष लेव्हल) आसूक जाय.

(F) कोस्टल एँड डीप सी मायनिंग एँड एनर्जी

3.40 ग्रुपान सागरांत आशिल्लीं खनिजां आनी धातू संसाधनां पसून मोल काडप आनी वेळेवयलो वारो, ल्हारां, भरती आनी भूगर्भीय उष्णता हांचे पसून पुनर्सर्जनाची ऊर्जा निर्माण करपाचेर विचार केलो. ताणे फुडल्या वैज्ञानीक संशोधन आनी विकासा खातीर वांठाराची तपासणी केली. वेळेवयली तांतल्यो मूलभूत शिफारशी सकयल चर्चेत हाडल्यात.

सोद आनी खननाचो (एकेसप्लोरेशन एँड मायनिंग) तंत्रज्ञान विभाग (टॅक्नोलॉजी डिपार्टमेंट

3.41 सगाराच्या विज्ञानीक सोदा खातीर, मनीस संसाधन सज्ज करपा वरोबर अभियांत्रिकी आनी तंत्रज्ञानांत फावोशी गुंतवणूक करूक प्राध्यान्य दिवपाची गरज आसा. खोल समुद्रांतले खनन, खोल सागरी प्लॅटफोर्म, ड्रिलिंग रिस, पायपलायन नेटवर्क, लॉचिंग एँड रिक्वरिंग सिस्टीम्स पॉवर सोर्स, नॅव्हिगेशन आनी गायडन्स, पोजिशनिंग सिस्टीम, बी च्या विकासाक संबंधीत तंत्रज्ञान सामके गंभीर आनी ताका प्राध्यान्य दिवंक जाय. खनन सुरू जावचे पयलीं मनीस आशिल्लया सबमर्सिबलांचो विकास ही एक व्हड गरज आसा आनी 2023 मेरेन सबमर्सिबल मिशन हातांत घेवपाची शिफारस केल्या.

वाच्याची ऊर्जा मोहीम (मिशन ऑफशोर विंड एनर्जी)

3.42 वेळेवयल्या वाच्याचे ऊर्जेचे वेवहार्य प्रकल्प उबारचे खातीर, मिनिस्ट्री ऑफ न्यू इंण्ड रिन्यूवेबल एनर्जी, गवर्नमेंट ऑफ इंडिया सकल मिशन मोड प्रकल्पा वर्वीं वेगवेगळ्या राष्ट्रीय संस्थांक एके माचयेर हाडूंक जाय. देखीक द इन्स्टिट्यूशन ऑफ इंजिनिअरिंग इंण्ड ओशन टॅक्नोलॉजी (आयर्डओटी) ऑफ ऑयल इंण्ड नॅचरल गॅस कॉर्पोरेशन एंट पनवेल, महाराष्ट्र, वांगडा आयआयटी मद्रास, नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ ओशन टॅक्नोलॉजी (एनआयओटी) आनी नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ विंड एनर्जी(एनआयडब्ल्यूई) आनी हेर राष्ट्रीय संशोधन संस्था हांच्यांनी स्ट्रक्चरल इंजिनीअरिंगाच्या वेगवेगळ्या वाठारांत वेळेवयल्या विंडफार्माच्या सुविधांच्या आरेखनांत योगदान दिवंक जाता. आत्मनिर्भर भारत सकल मिशन चडांत चड देशीकरण करतनां फावो तशो आंतरराष्ट्रीय भागीदारी सोडूंक शकता.

नॅशनल प्लेसर मिशन

3.43 प्लेसर डिपॉजिट वा प्लेसर म्हळ्यार एका विशिष्ट फातरांच्या खोतांतल्यान गुरुत्वाकर्शणाक लागून तळाक बशिल्लो मोलादीक खनिजांचो गाळ. भारत दर्या देगेवयल्या आनी वेळेभायल्या प्लेसर खनिजांनी समृद्ध आसा. तातूंत निकेल, युरेनियम, तांबे, थोरियम, टिट्नियम, पॉलिमॅट्टिक सल्फायड्स, पॉलिमॅट्टीक मैग्नीज नोड्यूल्स सारख्या म्हत्वाच्या खनिजांचो आसपाव आसा. दर्यादेगेवयलें लिमोनायट, गारनेट आनी जिक्रांन हीं हेरां भितर आसात.

वेळेवयल्या आनी वेळेभायल्या प्लेसरांची डाटाबेज आनी काम करपा सारखो गाळ हांचे खातीर, मूळ वर्धीत उत्पादन, कुशलताय मापन, उपकरणांचे उत्पादना सयत देशी खनन तंत्रज्ञानाचो विकास करपा खातीर आर इंण्ड डी क वर्गीकरण आनी फ्लोशीट बी करूंक नेटान चालना दिवंक नॅशनल प्लेसर मिशन जाग्यार घालपाची गरज आसा.

वेळावेळार प्रोस्पेक्टिंग आनी मायनिंग लायसन्स (पीएलस इंण्ड एमएलस) दिवंक फावो तीं धोरणां, परिसराचो परिणाम जोखप आनी ऑडिट्य सारके जावचे पडटले.. सध्याचे कोस्टल झोन रेग्युलेशन एक्ट प्रावधान सकल फक्त एटॉमीक खनिजां आनी फावो ते तरेन परत भेट दिवंक जाय आशिल्ल्या शिवाय प्लेसराच्या खननाक मान्यता दिना.

अर्थीक आनी मानव संसाधनां (फायनान्शिअल आनी ह्यूमन रिसोर्सस)

3.44 भारताक, फुडारी म्हण वयर सरतलो जाल्यार भविश्याभिमूख सागीर ऊर्जा (ओशनएनर्जी) वा सागरी खनन (ओशन मायनिंग) सारख्या क्षेत्रांकडल्यान वाडिल्ली आर इंड डी तली गुंतवणूक, आवश्यक साधन सुविधा, संशोधन तारवां बांदप, आनी तंत्रज्ञान विकास गरजेचो आसा.

मुखार ,मानव संसाधन कर्मचारीगण-वैज्ञानीक, इंजीनियर, आनी हेर वैज्ञानीक कर्मचारी गणांचो एकठावीत गट घडोवंक जाय आनी प्राधान्यान कामाक लावंक जाय. ही मानव संसाधन आवश्यकताय भारताच्या ब्ल्यू इकॉनॉमी संदर्भात वाडटे कुवती वांगडा वाडटली आनी मध्यम आनी उच्चतर तांत्रीक शिक्षणाचे पातळे दीर्घ काळाचे येवजणेची गरज आसा.

एक्सप्लोरेशन रायट्स फॉर कोबाल्ट

3.45 ग्रुपान, हिंदी म्हासागरांतल्या कोबाल्टान समृद्ध आशिल्या सीमाउंट फेरो मॅग्नीझ क्रस्टांत (एसएफएमसी) सोदपाचें फुडारपण घेवपाची गरज आसा कारण संभाव्य जागे वळखून जाता तितले बेगीन हिंदी म्हासागरांतले हक मेळोवपाची गरज आसा अशी शिफारस केल्या.

लिमिट्स ऑफ द कॉन्टिनेन्टल शेल्फ (सीएलसीएस) वयल्या कमिशनचेर भारतीय प्रतिनिधित्व

3.46 लिमिट्स ऑफ द कॉन्टिनेन्टल शेल्फ (सीएलसीएस) वयल्या कमिशनाचेर भारतान कांय अंशीं पयले प्रस्तुतीकरण करून धा वर्सा गेलीं. हालीं मेळिल्ली अतिरिक्त नवी म्हायती घेवन परत प्रस्तुतीकरण करूक जाय अशी ग्रुपान शिफारस केल्या. डेलिगेशनाच्या मुखेल्यान केल्ली ओपनिंग स्टेटमेंट हीच दाव्याची बुन्याद आसा म्हणून नव्या कमिशनाक परतून नवे प्रस्तुतीकरण करवें अशीय शिफारस ताणे केल्या. ते नुसार 2019 त भारताच्या पाश्चिमी वेळे भायल्या प्रदेशांतले प्रस्तुतीकरण तापासचे पयलीं एक प्रस्तुतीकरण करप जाले. भारताचें प्रस्तुतीकरण कमिशनाचे सक्रीय विचारांत आसा.

सध्याचें कमिशन 2022 मेरेन कार्यरत आसतले. 1997 जेन्ना कमिशन स्थापन जाल्ले तेज्जांच्यान हें पयले फावट भारताचें कमिशना चेर प्रतिनिधित्व जावंकना तर भारतान कमिशनाच्या कामांत म्हत्वपूर्ण योगदान दिलां आनी म्हत्वाचें म्हळ्यार आमी आमचे प्राविण्य दीत आयल्यात आनी कामांक मोल हाडलां. उपरांतची वेंचणूक 2022 त जतली. आनी ग्रुपान जोराची शिफारस केल्या कीं भारतान एक विशेशज्ञ कमिशनाचेर वेंचून हाडूक जाय.

मुखार, भारतान बंगालचो उपसागर (वे ऑप बॅगॅल)फॅन चेर अजून आपलो दावो करूक ना. श्री लंकेन स्टेटमेंट ऑफ अण्डरस्टॅंडिंग सकल दावो करून जाला आनी तांचो दावो विचाराधीन आसा. कसलोय शक्य उरफाटो परिणाम टाळचे खातीर भारतान बंगालचो उपसागर(वे ऑप बॅगॅल

) चेर आनीक वेळ करिनासतनां दावो करप आनी एक सीएलसीएस क समर्थ प्रस्तुतीकरण दिवप सामके अनिवार्य आसा.

सागरी जैवविधता (मरीन बायोडायव्हर्सिटी) राखप

3.47 सागरी जीवजंतूच्या आनी संबंधीत जैवविविधता मुद्द्यांच्या अनुषंगान कन्वेन्शन ऑफ बायोलॉजिकल डायव्हर्सिटी (सीबीडी), 1993 च्यो तरतूदी विचारांत घेवंक जाय. राष्ट्रीय अधिकारक्षेत्रांतले वांठार, द युनायटेड नॅशनल जनरल इंसेंब्ली (यूएनजीए) न राष्ट्रीय अधिकारक्षेत्रा पेल्यान (थोडे भितर 'बीबीएनजे') सागरी जैव संसाधनांचो तगावक्षम उपेग आनी संवर्धनाचेर यूएनसीएलओएस सकल एक आंतरराष्ट्रीय पातळेर कायदेशीर रूपान बांदिलकेचें उपकरण विकसीत करपाचें थारायलां. भारतान हें तपासून पळोवंक जाय आनी आपली राष्ट्रीय विकास आनी तगावक्षमता हांची काळजी मतींत दवरून बीबीएनजे तली आपली भागीदारी वाडोवंक जाय अशें सूचीत केलां. .

प्रोटेक्शन ऑफ मरीन एन्व्हारयनमेंटल इंड नॅचरल मरीन रिसोर्सस डेटाबेस

3.48 सागरी जैवाचे रक्षण करूक पूर्वेक्षण, सोद आनी उपेग सारख्यो सागरी खनिजां कडेन संबंधीत क्रिया जाणून घेवपाची गरज आसा. सध्याक, आंतरराष्ट्रीय सीबेड ऑथोरिटी (आयएसबीए) त उपेगांच्या नेमांचेर भासाभास जाल्या आनी तांका अंतिम रूप दिवंक चड करून कांय वर्सा लागतलीं जाचेर अवलंबून भारत आपलो पावित्रो विकसीत करूक शकतलो.

तरीक्य, आमच्या सागरी संसाधनां- सजीव आनी निर्जीव दोनय- एक वळेरी करूक लागप हें ह्या वेळार म्हत्वाचें. म्हणून जातूंत दर्याच्या संसाधनांचे मापन आसपावता अशें एक नॅशनल मरीन रिसोर्स डेटाबेस ताकतिकेन करचें अशें सुचयलां.

(G) सुरक्षा, डावपेंचात्मक पैलू आनी आंतरराष्ट्रीय कबलाती (सिक्योरिटी, स्ट्रॉटेजिक डायमेन्शन्स आनी इंटर नॅशनल एंगेजमेंट्स)

3.49 बळू इकॉनॉमीचे वैश्वीक आनी चार दर्या देगां वयल्या शेजाऱ्यांच्या संदर्भात डावपेंचात्मक , सुरक्षा आनी भू राजकीय आयाम गुपान अभ्यासले आनी मुखेल शिफारशी सक्यल दिल्यात.

अपेक्ष इंड मल्टियार प्लॅनिंग बॉडी ची गरज

3.50 गुपान क्षेत्रांश आनी उच्च अर्थसंकल्पीय तरतूदी हांचे मर्दीं ताळमेळ घालचे खातीर ब्ल्यू इकॉनॉमीचे (बीई) डावपेंच थारावंक, अंमलबजावणी आनी वेगवेगळ्या आयामांचेर देखरेख दवरूंक एक भोव क्षेत्रांश आशिल्ली आनी बरे तरेन एकवटायिल्ली उच्चस्थरीय संस्थात्मक यंत्रणा स्थापन करपाची शिफारस केली.

मरीन डोमेन जागरूकताय (अवॅरनेस)

3.51 तीन आयामी सागरी क्षेत्र जाणविकाय विकसीत करण पावित्र्याचो म्हत्वाचो भाग आसतलो.. हातूंत राष्ट्रीय जिओ -इंटलिजन्स फ्रेमवर्क आनी स्पेस एप्लिकेशन आसपावतलें जे सागरी थळावे येवजणेंत चड व्हडल्या उपेगा खातीर वापरूंक मेळठलें आशिल्लें. भिरांत उणी करचे खातीर आनी टाळचे खातीर प्रादेशीक आनी आंतरराष्ट्रीय सहकारा वांगडा एकेसारखो नियाळ, अनुकूलन आनी दर्याविळां वयल्या सुरक्षा क्षमतायो आनी साधनसुविधा वाडोवपाच्या म्हत्वाचेर जोर दिला.

आंतरराष्ट्रीय सहकार

3.52 अशें दिसलें, भारातान तंत्रज्ञानाचें सामायीकरण , रूपांतर आनी हस्तांतरण हांचे खातीर ब्ल्यू इकॉनॉमींतलें सामाईक हीत, सिद्ध केल्ली क्षमताय, आनी करें तें जाणांत अशे आंतरराष्ट्रीय भागीदार काळजीपूर्वक वळखूंक जाय जाका लागून दीर्घ काळाचे फायदे जातले. ह्या संदर्भात भारतान एक म्हत्वाचो वयर सरपी अर्थीक आनी डावपेंचात्मक अक्ष जो ईस्ट कोस्ट ऑफ आफ्रिका ते वेस्टर्न पॅसिफिक ओशन मेरेन जाका सेचेलस -सिंगापूर-सामोआ (एसएसएस) अक्ष म्हणूं येता, वळखूंक जाय.

भारताक ताचे बदला सद्भावना आनी परस्परावलंबना खातीर आपल्यो क्षमतायो हेर दर्यदिगां वयल्या भागीदारां वांगडा आनी शेजाऱ्यां वांगडा वांटून घेवच्यो पडटल्यो. हातूंत दर्यदिगांवयल्या शेजारांत ब्ल्यू प्रोजेक्टांच्या अंमलबजावणे खातीर विकास भागीदारी सहाय्याचो आसपाव आसा. चड बऱ्या दर्यदिगांच्या जागरूकताये खातीर आनी आमच्या दर्यदिगांच्या शेजाऱ्याच्यो आवश्यकतायो समजुचे खातीर एक समावेशक येवजण करून तांच्या तांकीच्या विकासा खातीर लक्षकेंद्रीत सहाय्य सामानाचो पुरवठो, प्रशिक्षण, जोड कामां, डाटा एकठावप/ सामायीकरण आनी दिवचें पडटलें. आपत्तींत दिवपाचो आदार वाडोवपाची गरज आसा..

सरकारान ब्ल्यू ग्रोथ खातीर परिणामकारक येवजण सुरु करूंक जाय, ग्रीन आनी ब्ल्यू बॉड मार्केटा वरवीं आमचो निधी जमोवपाचे मार्ग विस्तारूंक वेगवेगळे कडेन आशिल्ल्यो आनी वैश्वीक अर्थीक संस्थांक आसपावन घेवचें अशी शिफारस जाली.

ब्ल्यू डिप्लॉमसी

3.53 सागरी हुकुमतीक वैश्वीक वैध बांदावळ विकसीत करणा कडेन बरो कॅलिब्रेटेड दृष्टिकोण दवरप आनी भारताच्या मुख्यावयल्या हिताखातीर एक वेवस्थीत पात्रतेचो आनी प्रशिक्षीत वाटाघाटी करणी एकठावीत कर्मीवर्ग तयार करप म्हत्वाचें अशें ग्रुपान ठळक पणान दाखयले. ते नुसार, हें हातासूंक सध्याचे प्रक्रियेंत जोडिल्या शासकी अधिकाऱ्यांक उच्च पातळेचें प्रशिक्षण आनी कुशलतायेच्या दर्जातिल्या सुधारा वांगडा संबंधीत शैक्षणीक आनी प्रशिक्षणाच्या संस्थांनी फावो तशे अभ्यासक्रम सुरु करूक जाय.

मुख्य वयलो मार्ग -

भारताचे ब्ल्यू इकॉनॉमी खातीर ड्राफ्ट पॉलिसी फ्रेमवर्क

वळख

4.1 भारताची दर्याविळ जगावेगळी आसा. ताची 7517 किलोमीटर लांब दर्यदिग णव किनाऱ्या वयल्या राज्यांत आनी 1382 जुव्यांचेर आसा. देशांत 12 बहू बंदरां आनी 187 ल्हान अशीं बंदरां जातल्यान 2019 वर्सा साधारण 633.87 मिलियन टन माल हाताळप जालो. भारताचो 9%.वेपार समुद्रांतल्यान जाता. भरताचो दोन मिलियन चौरस किलोमीटरां वयर एक्सक्लूजिव एकॉनॉमिक झोन सजीव आनी निर्जीव संसाधनांनी समृद्ध आसा. आनी थंय म्हत्वाची कछ्या तेलाची आनी सैमीक वायूची काढूक जाता अशी संपदा आसा. ती अव्यक्तपणान किनाऱ्यावयल्या उत्पादनांत आनी सेवांत, वेपारांत, नौकापरिवाहनांत, खोल दर्यातल्या खनिजांत, जलचर आनी नुस्तेकारी आनी सागर संबंधी तंत्रज्ञान मोलांतली भर वाडयतात .

4.2 .ह्या भारताच्या विस्तृत दर्यदिगांच्या हिताचो म्हणूनच भारताची अर्थीक वाड आनी राष्ट्रीय सुरक्षे कडेन संबंध आसा. भारताची ब्ल्यू इकॉनॉमी ही राष्ट्रीय अर्थीक वेवस्था जातूंत सागरी संसाधनाची पुराय प्रणाली आनी भारताच्या अधिकारक्षेत्रांतल्या सागरांतली, दर्यादिगां वयले आनी देगांचेर आशिल्ले किनारी प्रदेश जे माल उत्पादनांत आनी सेवांत मदत करतात आनी अर्थीक वाड, पर्यावरणीय तगावक्षमताय आनी राष्ट्रीय सुरक्षा हांचे कडेन जोडून आसात, तिची सबसेट आसा. .

भारताचे ब्ल्यू इकॉनॉमी च्या फायद्यांविशी परतून उलयतनां, सक्यल्या ड्राफ्ट पॉलिसी फ्रेमवर्काचो सब-ग्रुप अहवालांत दिल्या पोलादीक भरीच्या विक्षेशणा उपरांत प्रस्ताव करण जाला.

ग्लोबल स्टेट्स

4.3 ब्ल्यू इकॉनॉमीचे तत्वज्ञान 1994 त पयले फावट युनायटेड नेशन्स युनिव्हर्सिटी (यूएन्यू) हांगा प्राध्यापक गन्टर पॉली हाणे भविश्यांतले ग्लोबल वॉर्मिंगाक लागून उप्राशिल्ले भिरांते वांगडा वाड आनी भरभराट हाचेर विचार करूक मांडले.

ब्ल्यू इकनॉमीक 2012 त थर्ड समित कॉन्फरन्स -रिओ +20 उपरांत चड म्हत्व मेळले. परिशदेंत हेरां वागडा ब्ल्यू इकॉनॉमी आसपान घेवचे खातीर ग्रीन इकॉनॉमीचे संकल्पनेचो विस्तार करपाचेर लक्ष केंद्रीत जाले. हे संकल्पनेक युनायटेड नेशन्स सस्टेनेबल डेव्हलपमेंट गोल 14 न “सागर, समुद्र आनी दर्याची संसाधनां संवर्धन करात आनी विकासा खातीर

तगावक्षम रितीन वापरात ” हें वैश्वीक हुकुमत आनी सागराच्या उपेगा खातीर मार्गदर्शक तत्व कशें पळयलें. साबार वांगडी राष्ट्रांनी आतां ब्ल्यू इकॉनॉमीच्यो तांच्यो व्याख्या आनी प्रमाण नमुने विकसीत केल्यात.

4.4 ब्ल्यू इकॉनॉमीचो फायादो घेवचे खातीर वेगवेगळीं राष्ट्रीय आनी वैश्वीक पावलां उबारप जाल्यांत. ऑस्ट्रेलिया, ब्राझील, यू.के., रशिया, आनी नांवे हांणीं समर्पित राष्ट्रीय सागरी धोरणां लक्षांत येवपा सारखे परिणाम आनी अर्थसंकल्पीय तरतूदी सयत विकसीत केल्यांत. कॅनडा आनी ऑस्ट्रेलिया हांणी विधीकरण लागू केलां आनी संघराज्यां आनी राज्य पातळीचेर प्रगतीची खात्री आनी ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या मोखीचेर देखेरेख दवरपा खातीर अधिक्रमान संस्था स्थापल्यात.

4.5 1981 त भारत सागरी विकास विभाग (डिपार्टमेंट ऑफ ओशन डेव्हलपमेंट) आतां मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्स (एमओईएस) निर्माण करपी जगांतल्या पयल्यांत आशिल्लो. तीन दसका परस चड अणभवाचेर आदारून भारत दर्या देगांनी “ डीप ओशन मिशन” , “ओशनोग्राफी फ्रॉम स्पेस” आनी “लॉन्चिंग ऑफ द डाटाबूझ” सारखे कार्यक्रम सुरु करून खूब फुडे पावला. दर्यातले मरीन लीटर/ प्लॅस्टीकाचो अदमास घेवक आनी उणे करूक डावपेंच थारावंक मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्स (एमओईएस) ””क्लीन सी प्रोग्रामांत”” संयुक्त राष्ट्रांक (युनायटेड नेशनाक) मेळळां जो एसडीजी-14 चो एक वांटो आसा. भारताक हिंदी म्हासागराच्या 75000चौरस किलोमिटर क्षेत्रांत सोदपाचे खाशेले हक आनी आंतरराष्ट्रीय उदकाच्या 10000 चौ. किलोमीटर क्षेत्रांत पॉलिमेटालीक नोड्यूल्स आनी हायड्रोथर्मल सल्फायड सोदपाचे खाशेले हक आसात.

दिश्टी

4.6 2030 मेरेनच्या नव्या भारताची भारत सरकाराची नदर, फेब्रुवारी 2019 तल्या प्रतिपादनांत ब्ल्यू इकॉनॉमी वाडीच्या धा करोड आयामांतली एक अशी ठळक पणान दाखयल्या . ब्ल्यू इकॉनॉमी पॉलिसी ही सुसंगत धोरणाचे गरजेचेर भर दिवपी नदरेचो सवो आयाम. पयलींची ब्यू इकॉनॉमी वयली ड्राफ्ट पॉलिसी ही मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्सान(एमओईएस) 2015 त सुरु केल्ली पूण केन्नांच पूर्णत्वाक आयलीना. पॉलिसी फ्रेमवर्क त्या पॉलिसी पेपरांतल्या साबार कल्पनांचेर आदारीत आसा.

4.7 ब्ल्यू इकॉनॉमी च्या समाजीक अर्थीक संभाव्यतायेचे फायदे घेवपाचो भारताचो दृष्टिकोण सक्यल दिल्यात त्या मुद्द्यांचेर केंद्रीत आसूक जाय-

- ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या कार्यक्रमांची फावो तशा मापनाची बांदावळ आनी तांचे राष्ट्रीय येणावळीक योगदान.
- सागरी संसाधनाचे विज्ञानीक मूल्यमापन आनी तांच्या तगावक्षम उपेगं बरोबर ब्ल्यू इकॉनॉमी कार्यावळीं खातीर देशाभिमूख येवजण
- ब्ल्यू इकॉनॉमीचो फायदो घेवचे खातीर आनी चडांत चड जीडीपी आनी रोजगार वाडोवचे खातीर अर्थीक भांडवल प्रत्यक्ष भांडवल, सैमीक भांडवल आनी मानवी भांडवलांत निवेश.
- दर्या देगेवयल्या वाठारांतल्या नुस्तेकारांक कल्याण, सुरक्षितताय आनी उपजीविका हांची हमी दिवप.
- कोयर ना करपाचे नवसर्जन, उण्या कार्बनाचे तंत्रज्ञान (लो कार्बन टॅक्सोलॉजी) जी चड लोकांक लावांश मेलोवन दितले,
- सागर सुरक्षा उपाय आनी समतोल आंतरराष्ट्रीय करार.

मालकी हक आनी सक्तीकरण (टायटल एँड एनफोर्समेंट)

4.8 ही ड्राफ्ट पॉलिसी “नेंशनल पॉलिसी फॉर इंडियास ब्ल्यू इकॉनॉमी -2020” जावंक शकता. भारत सरकारान हे पॉलिसीचे मूल्यमापन, नियाळ आनी विश्वेशण करून ही ड्राफ्ट पॉलिसी मान्य जावपा सारखी बदलून क जाय. ह्या प्रकरणाच्या उद्देशा खातीर तिका “पॉलिसी” म्हणप जातले. द मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्सस पॉलिसीच्या प्रशासना खातीर नोडल मिनिस्ट्री आसतली.

उद्देश आनी दृष्टीकोण

4.9 जशी आनी जेन्ना निमाणी पॉलिसी मान्य जातली ती प्राथमीक पॉलिसी आसतली आनी भारताचे ब्ल्यू इकॉनॉमी कडेन संबंधीत गजालीं खातीर दस्तावेज आसतलो.

हे पॉलिसीचे गरजेचे घटक सकयले विशय आवाठांत घेतले.

(A) अ नेशनल अकावंटिंग फ्रेमवर्क फॉर ब्ल्यू इकॉनॉमी

4.10 ब्ल्यू इकॉनॉमीक संबंधीत म्हायती तयार करप आनी एकठांय करपाची घटमूट यंत्रणा विकसीत जातली. ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या विशिष्ट भागांचेर घडण, वाड आनी प्रक्षेपवक्र (ट्रॅजेक्टरी) चे मूल्यमापन करचे खातीर नेमान अभ्यास जावं येता.

4.11 ब्ल्यू इकॉनॉमी संबंधी विभाग आनी उपविभाग वळखून्क आनी मापना खातीर फ्रेमवर्क विकसीत करून एक एक्सपर्ट ग्रुप घडप जातलो. सध्या अस्तित्वांत आशिल्ले उद्देगांचे वर्गीकरण प्रथा आनी वजन कामगिरी परत पठोवप जातली. आघाडीच्या देशां/संस्थां वांगडा ब्ल्यू इकॉनॉमी मापन आनी वेवस्थापन संबंधी विज्ञानीक उपकरणां आनी तंत्रज्ञान विकसीत करपा खातीर विज्ञानीक सहयोगाचो पाठपुरावो जातलो.

(B) एन्हायरन्मेंटली स्टेनेबल नॅशनल कोस्टल मरीन स्पेशल प्लॅनिंग फ्रेमवर्क

4.12 दर्या देगां वयले प्राभाग आनी सागरी थळाव्यो येवजण्यो एकठावपा खातीर भारताच्या दर्या देगां वयल्या प्रभांगांचे विज्ञानीक आनी अचूक मापन. भारत युनेस्को-आयओसी (युएनईएससीओ-आयओसी) मार्गदर्शक आपणायतलो आनी फावो तसो करतलो. एक एक्सपर्ट ग्रुप आमच्या राष्ट्राच्या आनी थळाव्या गरजांक जाय तशे सुधार सुचोवंक घडोवप जातलो. हाका मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्स एँड एन्हायरन्मेंट, फॉरेस्ट एँड क्लायमेट चेंज आनी हेर संबंधीत विभाग/संस्था मर्दीं समन्वय गरजेचो आसा. सीएनएसपी मुखावयल्या ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या विकासा खातीर भारताच्या ईएफझेड धरून भारताच्या जुव्यांचे प्रदेश आसपावतात आनी पर्यावरणीय पर्यटन जुव्याचे येवजणे चे नदरेन आनी ब्ल्यू फ्लॅग वेळांची संख्या वाढोवंक बुन्याद जातली.

4.13 प्लॅस्टीक आनी मायक्रो प्लॅस्टीका पसून जाता त्या प्रदूशणाच्या वाडव्या संकश्टाचेर एका घटमूट प्लॅस्टीक एलिमिनेशन आनी मरीन लिटर पॉलिसींत, एन्हायरन्मेंट, अर्थ सायन्स एँड अर्बन डेव्हलपमेंट, राज्यां आनी थळाव्या सरकाराक आनी दर्या देगे वयल्या समाजांक आसपावन वेळा भित्र विचार करप जातलो. द नॅशनल कोस्टल मिशन, मिनिस्ट्री ऑफ एन्हायरन्मेंट एँड फॉरेस्ट एँड क्लायमेट चेंज कडल्यान प्रस्तावीत जावन आनी ब्ल्यू इकॉनॉमी उपक्रमां क्रडेन एकवटीत जातली. तशेंच स्टेनेबल डेव्हलपमेंट गोल (एसडीजी-14) ची अंमलबजावणी ब्ल्यू इकॉनॉमी पॉलिसीचो भाग जातली.

आयएनसीओआयएस

- ❖ ईआयए संबंधी भिरांतेची (देखीक, त्सुनामी, वादळां, व्हडलीं ल्हारां, समुद्र पातळी, तेल रक्प, हानीकारक शेळो, जेलीफिशांचे भिरें, कोरल ब्लीच हॉटस्पॉट, सागरी उष्ण ल्हारांचो हॉटस्पॉट जे पर्यायान लागिंच्या आनी उपग्रहांतले म्हयर्तींतल्या निरिक्षणाचेर आदारून आसतात, असुरक्षा आनी जोखीम नक्सो तयार करप. धोको आनी असुरक्षा नक्शांचे जोडयेक नवी नवी म्हायती, हवामानाचो अदमास आनी देशप्रकृती सेवा विचारांत

घेवप आनी दर्या देगेवयले उद्देशीक साधनसुविधा आनी पर्यटना खातीर देगेवयल्या सागरी थळाच्या येवजणाचो भाग समजूंक आनी आसूंक जाय.

- ❖ आयएनसीओआयएस, एमओईएसा न देगेच्या आनी उक्त्या समुद्राच्या भौतीक आनी जैव-भू रासायनीक गुणधर्मान आदार दिल्ल्यो आनी सागरी नमुनाकारींतले संशोधन आनी विकासाचेर केंद्रीत आशिल्ल्यो कार्यान्वीत सावार समुद्रविज्ञानीक सेवा पुरयल्ल्यात

मिनिस्ट्री ऑफ मायन्स

भारताच्या जिओलॉजिकल सर्वेच्या प्रकरणाचो चो पाठपुरावो करतनां सागरी सर्वोक्षणाचें मुखेल सर्वोक्षण दर्याचें मापन आनी आंतरराष्ट्रीय उदकांत निर्जीव संसाधनोंच सोद हाचेर चड जोर दिला. वेगवेगळ्या क्षेत्रांतल्या ईईझेड तली जीएसआय चें नैपुण्य विचारांत घेतनां तज्ज ग्रुपांतले कांय वांगडी जीएसआय खातीर नामांकीत जावंक शकतात.

(C) मरीन फिशरीज, इंक्राकल्चर आनी फिश प्रोसेसिंग डेव्हलप करूंक दिश्टी

4.14 फाटल्या पांच वर्सानी, नुस्तेकारी विभागान इंग्रीकल्चर आनी ताका संलग्न हेर विभागांत चडांत चड वाड दाखयल्या. द ब्ल्यू रिहोल्यूशन इंक्राकल्चर, केज कल्चर, सीवीड आनी आल्वी पिकोवन आनी तगावक्षम मरीन कॅच्वर पर्यावरण प्रणाली चो दृष्टीकोण आपणावन नुस्तेकारी वेवस्थापना मेरेन वाडोवप जतले. नुस्तेकारीच्या पुराय आयामांत आनी सागरी वेवस्थापनांत टेलीकम्युनिकेशन, डिजिटल आनी रिमोट सेन्सिंग ऐप्लिकेशनां मुखेल प्रवाहांत हाडप जातलीं. तरीक्य येता त्या वर्सानी मत्स्य संपदेच्या तगावक्षम उपेगाचेर जोर दिवप जातलो.

कन्फिडेशन ऑफ इंडियन इंडस्ट्री

- ❖ संशोधन आनी विकासाचे येवजणेंत भारतान एकेच तरेच्या नुस्त्याचे निर्यती जाग्यार चड तरेची समुद्री उपज निर्यात करूंक पर्यायी पी मोनोडन वी सारख्यो इंक्राकल्चर जाती आनी घरगुती वापरांत परवडपा सारखो आनी विकसीत देशांतल्या अर्थीक नदरेन फार्टीं आशिल्ल्या लोकां खातीर लेगीत प्रथिनांचो स्रोत म्हणून वयर सरपी टिलापिया आसपावन घेवंक जाय. वांगला देशाचें नैपुण्य जी2जी एक्सचेंज प्रोग्रामा सकल वयर काढूं येता.

4.15 नुस्तेकारांची जीण आनी जिणेचीं साधनां, निमाण्या मैला मेरेन संपर्काची जोडणी, अर्थीक आसपाव, पीक काडपा पूर्व वेवस्थापनाचो सुधारिल्लो दर्जो आनी मार्केटिंग हस्तक्षेप हांचे वरवीं राखप आनी वाडोवप जातलीं. शेळ्याचें (आल्ही) उत्पादना सारखें मॅरिकल्चर समावेशक नॅशनल मॅरिकल्चर पॉलीसी प्रतिपादन करून वयर काडप जातली. नुस्तेकारीच्या बिगर-अन्न संसाधनांच्या क्षेत्रांचेर केंद्रीत मरीन बायो टँक्रॉलॉजीची संभाव्यता एकठावप जातली. एक राष्ट्रीय पातळे वयली “इन्स्टिट्यूट फॉर मरीन बायोटँक्रॉलॉजी” संस्था, बिगर-अन्न विभागाचेर लक्ष केंद्रीत करून वेपारीकरणाचे संभाव्यतेक नवें तंत्रज्ञान निर्माण जावचे खातीर शीघ्रतेन स्थापन करप जातली. सागरी नुस्तेकारी खातीर आनी उदकांतले रोग आनी सागरी भालायके खातीर व्यापक वेवस्थापन नियमना खातीर गरज पडल्यार विधीकरणा सयत फावो तीं पावलां उबारप जातलीं.

कन्फिडेशन ऑफ इंडियन इंडस्ट्री

- ❖ सगळ्या दर्या देगांवयल्या राज्यांत एक सामाईक “ब्रॉकिश वॉटरलॅड यूज पॉलिसी” आसूक जाय. ही सगळ्या देगेवयल्या, सेक्रेटरी, डीओएफ, एमपीईडीए आनी सीएए चे प्रतिनिधीत्व केल्ले समितीन विकसीत करून जाय, ही पॉलिसी जमीन लिजार दिवप आनी नोंद प्रक्रियेचेर लक्ष केंद्रीत आसूक जाय.
- ❖ पॉलिसी फ्रेमवर्कात परदेशी नुस्तें मारपाचीं व्हडीं /लायनरांक भितर येवंक दिवंक भारताची पॉलीसीचो आसपाव आसूक जाय. बंदराचेर आशिल्ल्यो प्रक्रिया आनी निर्यात करपी साधनसुविधा तायर करप. ताका लागून रोजगार संदी तयार जातल्यो, चड करून बायलां खातीर. ताका लागून भारताक ह्या उद्गांतल्यान भायर पडपी टाकाउ पदार्थातल्यान उच्च दर्जाचें नुस्त्याचे खावडीचें उत्पादन वाडोवपाची संद निर्माण जातली.

सीएमएलआरई

- ❖ दर्या देगांवयल्या राज्य विशिष्ट समुद्राचें लीज करपाची पॉलिसी करपाचो सल्लो मेळटलो जातून 12 नॉटिकल मायलां मेरेनच्या दर्या देगांवयलें उदक परिणाम कारक तरेन तगावक्षम रितीन सांबाळप आनी वापरप सक्तीची आसतली.
- ❖ सक्तीच्या फिजिओ-केमिकल, समाजीक आनी बायोलॉजीकल परिमाणांचेर आदारिल्ल्या “एँक्राकल्चर इस्टेट्स” म्हणून जाहीर जावपाच्यो योग्य सुवाती वळखूक,

त्यो खासगी उद्देजकांक व्हड प्रमाणांत उत्पादनाच्या कामांत लीजार दिवंक मूलभूत टँक्कीकल परिमाणांचेर आदारून तयार करप सक्तीचें आसतलें.

आयएनसीओआयएस

❖ पॉटेन्शिअल फिशिंग झोन्स खातीर मरीन फिशरी एँडव्हायजरी सर्व्हिसस चड करून पिलॅजिक फिशस, जे सामक्या उण्या कश्टांनी कार्बन फुटप्रिंट उणे करूक आनी कार्यक्षमताय वाडोवंक आनी चड फायदो करून दिवंक मदत करतले. मुखावयलो एँप्सांचो विकास जो फक्त नुस्तें मारपांतच न्हय जाल्यार नुस्तेकारांक वेळाचोय फायदो करून दितलीं. आनी मार्केटिंग आनी अर्थीक आदारय दितलीं.

(D) ब्ल्यू इकॉनॉमी कडेन जोडिल्ले डोमेस्टीक मॅन्युफॅक्टरिंग, वयर सरपी उद्देग, वेपार, पर्यटन, तंत्रज्ञान, सेवा आनी कुशळताय विकास चड करूक नदर

4.16 हांगा अर्थीक वाडीची संभाव्यताय आनी बांदरांच्या विकासा वर्वीं लॉजिस्टिक्स, नुस्तेकारी, तारवांची बांदणी, आनी देगे वयलें आनी समुद्र पर्यटन (जुव्यां वयलें पर्यटन आनी विकास धरून) रोजगार आसा. ह्या सगल्यांक खासगी क्षेत्रांक नव्या वेवसाय संदीनी निवेश करूक प्रोत्साहन दिवन योग्य येवजण्यांच्या पावलांतल्यान लक्षणीय आनी दर्जेदार चालना मेळटली. मरीन बायोटेक्नॉलॉजी, खोल दर्यातलें खनन आनी सागरी ऊर्जा सारख्या नव्या वयर सरपी वाठारांक उत्तेजन मेळटलें. भांडवल प्रधान आशिल्ल्यान ह्या वयर सरपी भागां खातीर नवसर्जीत वित्त पुरवण आनी वेवसायाच्यो तरा सोदून काडप जातल्यो.

मिनिस्ट्री ऑफ टूरिझम कॉमेन्ट

1. मिनिस्ट्री ऑफ टूरिझम देशातल्या समुद्री पर्यटनाच्या आनी उदकांतल्या साहसाच्या आनी पर्यटन कार्यविळीच्या उत्तेजन आनी विकासा खातीर काम करीत आसा. राज्यांक /यूटी क कोस्टल सर्किट च्या विकासा खातीर मिनिस्ट्रीचे स्वदेश दर्शन स्कीमी सक्यल अर्थीक आदार दिला. हे येवजणे सक्यले प्रकल्प राज्य सरकार /संघ प्रदेश प्रशासना कडेन सल्लो मसलत करून थारायल्यात. मान्य जाल्यांक निधीची उपलब्धता, योग्य तपशीलवार प्रकल्प अहवाल सादर करप, येवजणेच्या मार्गदर्शक तत्वांक चिकटून रावप आनी मेळिल्ले निधीचो रोखडोच वापर करप ह्यो गजाली करच्यो पडटल्यो. ते भायर जमनीर आनी न्हंय, समुद्री

पर्यटनाच्या साधनसुविधांच्या विकासा खातीर आनी बंदरांच्या विकासा खातीर स्कीम ऑफ असिस्टन्स टू सेंट्रल एजन्सीस सक्यल अर्थीक सहाय्य मेळठले.

2. मिनिस्ट्री ऑफ टूरिज्ममय भारतांतल्या उत्तेजना खातीर आनी पर्यटन जातूंत देगे वयले वांठार, आसपावतात, को-टुरिज्म /रिस्पॉन्सिबल टूरिज्म चीं पावलां उबारून भारतांत काम करता. मिनिस्ट्री पर्यटनाचो विकास पर्यावरणीय तगावक्षम रितीन विकास करपाचे महत्व विचारांत घेवन पर्यावरणीय एकात्मता सांबाळपाचेर जोर दिता.

आर एँड डी आनी नवसर्जकता भारताचें फुडारपण आनी लाव हाची चावी. ते खातीर विज्ञानीक संस्था आनी उद्देग हांचें मदीं फाटीं फुडें जोडून दर्या देगे वयल्या राज्यांनी आर एँड डी हब निर्माण जातलीं.

“अ सिटिझन सायन्स इनिशिएटीव्ह: जंय थळावी देशी लोकसंख्या मूळ म्हायतीचो स्रोत जावंक शकता जी वेळेवयल्या पर्यटनाक लागून जाल्या इम्पॅक्ट असेसमेंटा खातीर वापरूक येता.” “सायन्स टू सोसायटी” विशयाक प्रोत्साहन दिवंक जाय.

कन्फीडरेशन ऑफ इंडियन इंडस्ट्री

❖ ह्या नव्यान उजवाडांत आयिल्या आनी उच्च अव्यक्त शक्त आशिल्या अर्थवेवस्थेच्या स्रोता विशीं जागरुकताय आनी स्वारस्य निर्माण जावचे खातीर स्कूल एज्युकेशन प्रोग्रामांत भारताची ब्ल्यू इकॉनॉमी (इंडियास ब्ल्यू इकॉनॉमी) प्रकरण घालचें.

4.17 ब्ल्यू ट्रेड आनी ब्ल्यू मॅन्युफॅक्चरिंगचो चडांत चड रोजगार आनी संभाव्य निर्यात वाडोवचे खातीर पाठपुरावो जातलो. ताचे खातीर फावो तशे कुशलताय अभ्यासक्रम आनी उपकर पडपा सारखे नियंत्रक नेम चिंतप जातलें. पर्यावरण संवेदनशील पर्यटन क्षेत्रांत पर्यावरण प्रणालीच्या धारक शक्ती (कॅरिंग कॅपॅसिटी) मेरेन साधन सुविधा आनी पावलां पडपाची मर्यादा थारावंक पर्यावरणीय प्रभावाचें मूल्यांकन अभ्यास कालक्रमान करप जातलो.

पीएसए ऑफिस

ब्ल्यू इकॉनॉमी टप्प्या टप्प्यान हाताळूक जाय. पयल्या टप्प्यांत संसाधनाचे अचूक मापन, तपशीलवार अदमास, सारखे मूल्यांकन आनी तंत्रज्ञान

विकासाचेर भारताचे यत्र एकवटूक जाय. दुसऱ्या टप्प्यांत (10-15 वर्षा उपारंत) खनीज काढूक, देखरेख दवरुक आनी दर्यातले खनीज आनी ऊर्जा खंय आसा तें जाणां जावंक खाशेले देशी तंत्रज्ञान विकासीत करूक जाता.

डिपार्टमेंट ऑफ बायोटेक्नोलॉजी

- ❖ वखदां (फार्मास्यूटिकल्स), एन्झायर्स, मोलादीक रसायनां, न्यूट्रस्यूटिकल्स, मरीन कॉस्मेस्यूटिकल्स च्या नव्या स्रोता खातीर देगेवयल्यान पयस आनी खोल दर्यातले जंतूनाशक एकठांय करूक फॅसिलिटीचे आनी मुळावो आनी प्रयुक्त संशोधनाचो पाठपुरावो करूचे खातीर आनी उत्पादन आनी प्रक्रिया विकासा कडेन व्हरपी सागरी जिवांच्या जीवशास्त्र आयामाच्या विकासा खातीर फॅसिलिटीज ची निर्मणी (क्रिएशन).
- ❖ मरीन सायन्सांतले संशोधन बळकट करूक आनी बेगीन करूक सागरी संसाधनाच्या तगावक्षम उपेगा खातीर गरजेच्या संशोधन साधन सुविधांचो विकास जातलो आनी अंमलबाजवणी करपी संस्थांनी घटमृट जातल्यो.

पीएसए ऑफिस

- ❖ दुसरे म्हत्वाचे क्षेत्र म्हळ्यार “इग्रस फ्रॉम द सी”. हो पैलू बेगीनांतले बेगीन जाणां जावन घेवपाची गरज आसा कारण हांगा सागरी सजीव संसाधना पसून वैजुकी /वखदी उद्देशांत उपकरा पडपी नवीं संयुगां/ परमाणू च्या सोदाक वाव आसा.
- ❖ दुसरे स्पष्ट क्षेत्र म्हळ्यार ब्ल्यू इकॉनॉमीच्या दरेका पैलूचेर वेळाचे चौकटी वांगडा जापसालदरकेचे तपशील आशिल्ल्यो विविश्ट वितरण योग्य संस्थां वेंचप.
- ❖ ब्ल्यू कार्बन म्हळ्यार सेंद्रीय कार्बन तो देगेवयल्या मँगुव्हस, टायडल मार्शस , आनी सी ग्रास सारख्या सागरी वनस्पती कडल्यान धरप जाता आनी वेगळो करप जाता. ब्ल्यू कार्बन हो ब्ल्यू इकॉनॉमी दृष्टिकोणाचो अविभाज्य घटक आसूक जाय. ब्ल्यू कार्बनाचे वाडें प्रमाण कार्बन क्रेडिट वरवीं अर्थीक प्रलोभन दिवंक शकता? ब्ल्यू कार्बनाचो अतिरिक्त फायदो जैव विविधता राखण आनी अप्रत्यक्षपणान नुस्तेकारीक फायदेशीर जावचे खातीर राखीव ब्रीडिंग ग्रावंड वाडोवंक पर्यावरण प्रणालीचो विस्तार.

(E) लॉजिस्टिक्स, इन्फ्रास्टक्चर एँड शिपिंग (ट्रन्सशिपमेंट धरून) चो विकास करचे खातीर इंटिग्रेटेड प्लॅन

4.18 बंदरा वरवीं जावपी विकासाक आधारभूत आसपी मरीन क्लस्टर्साक , सागरमाला प्रोग्रामांत संकल्पीत केल्ले प्रमाणे वाडव्या लक्षान आनी निधीन चालना मेळटली. भारतातलो तारवां (जहाज) बांदपी उद्देग मेक इन इंडिया आनी आत्मनिर्भर भारत चेर जोर दिवन 30 वर्साच्या येवजणेन वयर सरतलो.

4.19 लॉजिस्टिक आनी कनेक्टिव्हिटी वाडोवंक एक सगल्या दिशीन विचार करप जातलो म्हणटकच उद्देग करप सोयें जातलें आनी कराच्या वेवस्थेंत ताळमेळ सुधारूक जातलो. लॉजिस्टिक्साचें मोल उणे करूक मल्टी मोडल नेटवर्क आनी डिजीटल ग्रिड खातीर एक मास्टर प्लॅन सुरू करप जातलो. देगे वयल्या आनी जुंव्यां वयल्या वाठारां खातीर टेलिकम्युनिकेशन्स आनी डिजिटल साधनसुविधांक घटपाण हाडप जातली. डावपेंचात्मक आनी गुंतागुतीच्या मॅरिटायम क्षेत्रांतल्या एकवटीत येवजणेंत एक नॅशनल मॅरिटायम पॉलिसी लेगीत प्रतिपादीत जातली.

इंडियन इंडस्ट्रीचे कन्फीडरेशन

- ❖ सुरक्षीत उत्पादन , मोला देवंप आनी भायर पडप उणे करूक वितरण सांख्यी आनी लॉजीस्टिक वांगडा देशी मार्केटा (निमाणो मैल) चो विकास.
- ❖ ईएनएएम चे रेशेंत वागडा पारदर्शक मूल्य थारावंक, दर्जाचें मूल्यांकन , वेपाराची वेब्हार आनी नुस्तेकारांक तावडतोब पयशे फारीक करपा खातीर सादन सुविधा
- ❖ एफएसएआय च्या मार्गदर्शना सकल चड बऱ्या अन्न सुरक्षे खातीर “फिश मार्क” तयार करप, गिरायक वाटावप आनी बऱ्या दर्जाक मोल मेळपा सारखें करप.

(F) कोस्टल आनी डीप सी मायनिंग, न्यू आनी रिन्यूएबल ऑफ शोर एँड्री रिसर्च एँड डिव्हालपमेंट खातीर एक फ्रेमवर्क.

4.20 दर्यात पुनर्सर्जनाची भरपूर शक्त, हायड्रोकार्बन्स, मोलादीक खनिजां आनी धातू आसतात. ईर्झेड त हायड्रोकार्बन्स सोदून काडपाचे साबार ठेके दिवप जाल्यात आनी ह्या संदर्भात, मंजुरी दिवंक आनी म्हायतीची देवाण घेवाण बी करचे खातीर आंतर-मंत्रालयांतल्या समन्वयाची गरज आसा. योग्य खर्चा बरोबर गुंतवणूकीक प्राधान्य मेळटलें तशेंच तंत्रज्ञान विकसीत करूक मनीसबल वाडयतले. देश आनी आंतरराष्ट्रीय संस्था हांचे मदल्या विज्ञानीक सहयोग एक जातलो आनी ताचें बळगें वाडटलें. कार्यशील मूर (डिपोजिट्स) सोदून काडप आनी तांचें खनन करपा खातीर नॅशनल प्लेसर मिशन सुरू करपाचें येवजिलां. भारत हिंदी म्हसागरांतल्या कोबाल्टान

समृद्ध आशिल्ल्या सी माउंट फेरो मँगॅनीज क्रस्ट(एसएफएमसी) च्या सोदांत फुडारपण करतलो. पर्यावरणीय प्रभाव तपासणे वांगडा सोदप आनी खननाच्या योग्य धोरणांत सुधार येतलो. 2023 मेरेन भारतान ईईझेड सोदपाचे थारायलां. ते खातीर मनीस आशिल्ली समुद्रांत खोल मेरेन वचपी पाणबुडी वाहनगरज पडल्यार हेर भागीदारां वागडा, सुरु करपाचे येवजिलां. भारताच्या तंत्रज्ञान आनी विज्ञानकर्मी लोकांक उच्च तांत्रीक शिक्षणांत ब्ल्यू इकॉनॉमी आनी ब्ल्यू रिसर्चाचे लक्ष केंद्रीत केल्या अभ्यासक्रमातल्यान बळ दिवप जातले. भारतान आंतराष्ट्रीय उदकांतल्या खनिजांक दवरिल्ल्या क्षेत्रांनी सोद घेवपाचे चालू दवरूक जाय.

एमएनआरई

- ❖ भारताच्यो ऑफशोर विंड एनर्जी संभाव्यताय (पॉटेंशिअल) सोदूक आनी वापरूक योग्य कार्यावळी आनी धोरणां जाग्यार बसोवप जातलीं. आनी
- ❖ सागरी अव्यक्त औष्णीक ऊर्जा, ल्हारांची ऊर्जा आनी भरतेची ऊर्जा शक्य तशी वापरूक सोदून काडप जातली.

मिनिस्ट्री ऑफ मायन्स

- ❖ ऑफशोर जिओटेक्निकल अभ्यासावरवीं देगेभायली योग्य सुवात सोदून काडचे खातीर मूलाधार आंकडे थारावप अनिवार्य आसतले जे भारताच्या विकास कामां खातीर ऑफशोर जिओटेक्निकल कार्यावळी केल्या जिओलॉजिकल सर्व्हें सारख्या राष्ट्रीय एजन्सी कडेन सोपोवंक येता.

4.21 आमच्या सागरी सजीव आनी निर्जीव दोनय संसाधनाची वळेरी जातूंत दर्यावियलीं संसाधना सपावतात, करपाचो प्रस्ताव आसा म्हण्टकच नॅशनल मरीन रिसोर्सस डाटाबेस रोखडोच जातलो.

डिपार्टमेंट ऑफ स्पेस

- ❖ सागरी म्हयाती एकठावप आनी संचय करप हो ब्ल्यू इकॉनॉमीचो एक महत्वाचो आयाम आसा. ताका लागून नवसर्जन, नव्यो नोकऱ्यो चड जातल्यो आनी दर्यो आनी म्हासागरांचे स्थितीविशीं अनिश्चितताय उणी जातली. लागीच्या आनी उपग्रहाचे आदारिल्ल्या एकमेकांक पूरक निरिक्षणांच्या संचया खातीर एक एकवटीत धोरण पॉलिसी फ्रेमवर्कात बसोवंप गरजेची आसा.

डिपार्टमेंट ऑफ सायन्स एंड टॅक्नोलॉजी

- ❖ जिणेची पारंपारीक रीत, कार्बन वेगळो जावप आनी दर्या देगे वयली आनंदी वृत्ती सारख्या दर्याच्या ब्ल्यू संसाधनाचे संरक्षण आनी विकासाक आदार करूक जाता. तंत्रज्ञाना

वर्वीं प्रदूशणाची देखरेख आनी शमना खातीर दर्याचे भलायकेची देखरेख आनी कार्यक्षम वेवस्थापन. बंद आनी राखीव क्षेत्रां दाखोवचे खातीर आनी कोरल रीफ, खारफुटी (कादंली बी) आनी खाजनां सारख्या खालाविल्या पर्यावरणाक परत सुधारूक ट्रॅकिंग मॅपाचेर आदारिल्ली एकठावीत म्हायती प्रणाली साबार भागीदार संस्था बरोबर विज्ञानीक ज्ञान निर्माण करूक आसपावन घेवप.

मिनिस्ट्र ऑफ मायन्स

- ❖ जीएसआय कडल्यान अंदमान सीं त सीमाउंट रिजस ची दर्यार आशिल्या आर व्ही समुद्र रक्काकरान आरओव्ही व्हिडिओग्राफी स्कॅनिंग केल्यें तांतूतल्यान स्वेल रायज आनी वेस्ट स्वेल 600 मीटर आनी 1300 मीटर हायड्रोजेनेटीक Fe-Mn क्रस्ट खातीर संभाव्य क्षेत्रां आशिल्याचें उक्ते केलें. जागतीक म्हासागरांचे तुलनेत Fe-Mn क्रस्ट आनी नोड्यूल्सांत खनीजां आसात (देखीक, Co, REE, Ni, PGE, जशें आनी Ba). जीएसआय न Co, REE, Pt सारख्या संभाव्य क्षेत्रांचे सीमांकन करूक एक उद्ध प्रतीची दर्याचो पृष्ठभाग मापनाचो उपक्रम तयार केल्या.
- ❖ म्हणून, इंटरनॅशनल सीबेड ऑथॉरिटीन पॉलिमॅटेलिक नोड्यूल्स खातीर आंतरराष्ट्रीय जलसंपदेतल्या (ओशन इंडियन ओशन बेसीन) जलतापीय(हायड्रोथर्मल) खनीजां खातीर भूवैज्ञानीक सोदांत सगले तरेचे यन्ह करचे पडटात आसतनां एक्सक्लूजिव इकॉनॉमीक झोनांत चड करून अंदमान बँक आर्कात Fe-Mn क्रस्ट आनी पॉलिमॅटेलिक नॉड्यूल्सां च्या सोदा खातीर करचे प्रडटले.
- ❖ Fe-Mn क्रस्टांत आनी नोड्यूल सोदपांत फाटल्या वर्सानी मेळयिल्लो अणभवय एसएफएमसी एक्सप्लोरेशन उपक्रमांत वापरूक येता.
- ❖ सागीर भू वैज्ञानीक म्हायतीच्या संकलन आनी संक्षेपणाचेर आदारीत जीएसआय न 5,89,160 चौ. किलोमीटर भारताच्या ईईझेड मदीं सागरी खनिजां खातीर ऑफशोर प्रॉस्पेक्टीव एरियास (ओपीए) म्हणून वल्खल्यात. भारताच्या ईईझेड व्हडले खनिज संसाधनां म्हळ्यार चुनखडी (लायम मड), बांदकामाची रेंव. हॅवी मिनरल प्लेसर्स(इत्मिनायट रूटायल, मॅग्नेटायट, सिलिमनायट, गर्नेट जिक्रांत आनी मोनाव्यायट), Fe-Mn क्रस्टनोड्यूल्स, मेटालिफेरस, मड आनी हायड्रोथर्मल मिनरल्स आशिल्या फॉस्फोरायट्स आनी पॉलिमेटल मेळटा.
- ❖ तरीक्य सध्याची नियामक बांदावळ ह्या संसाधनाच्या वापराक मान्यता दिना फक्त टीडब्लू आनी भारताच्या ईईझेड त सोदून काडिल्ल्यो खनीज वस्तूचें पूर्वेक्षण आनी खनन खातीर हॅवि मिनरल प्लेसर्स सोडून.

(G) सागरी सुरक्षा (ओशन सिक्योरिटी) , धोरणात्मक पैलू (स्ट्रॉटेजिक डायमेन्शन्स) आनी आंतरराष्ट्रीय करार (इंटरनॅशनल एंगेजमेंट) खातीर एक एकठावीत फ्रेमवर्क

4.22 भारत फुडल्या ब्ल्यू वाडी खातीर, सागरी जैव-विविधता राखचे खतारी आनी आपले धोरणात्मक हिताची फाटराखण करचे खातीर सगल्या संबंधीत पक्ष आनी माचयां कडेन समग्रपणान करारबद्ध जतलो. भारत वयर सरपी अर्थीक आनी धोरणात्मक अक्ष वळखता जो ईस्ट कोस्ट ऑफ आफ्रिका ते वेस्टर्न पॅसिफिक ओशन मेरंन पातळ्या. जाका सेचेलस -सिंगापूर-सामोआ (एसएसएस) एक्सस म्हणूं येता.

4.23 भारत युनायटेड नेशन्स कन्वेनेशन ऑन द लॉ ऑफ द सी (यूएनसीएलओएस) सक्यल स्थापन केल्या लिमिटेड ऑफ द कॉन्टिनेंटल शेल्फ (सीएलसीएस), इन्टरनॅशनल सीबेड ऑथॉरिटी (आयएसबीए), इन्टरनॅशनल ट्रिबुनल ऑन लॉ ऑफ द सी (आयटीएलओएस) आनी बायोलॉजिकल बायोडायव्हर्सिटी बियॉण्ड नॅशनल ज्युरिस्डिक्शन (बीबएनजे) वी हेर उलोवणी, आनी युनेस्को (यूएनईसीओ) च्या इन्टरगव्हर्मेंटल ओशनोग्रपीक कमिशन सारख्या बहु उद्देशीय संस्था च्या कार्यात सतत म्हत्वाचें योगदान दिवपाचो दृढ दृष्टिकोण दवरतलो. म्हणून ह्या संस्थांतली उपस्थिती अनिवार्य आसा. तले मूळ भागीदार देशां वागडा आंतरराष्ट्रीय भागीदारी बरोबर सागरी वाठाराची जागरुकताय बळकट करप जातली. भारत 2015 त उल्लेखीत सिक्योरिटी एण्ड ग्रोथ फॉर ऑल इन द रेड रीजन (एसएजीएआर) सुरक्षीत हिंदी म्हसागर (इंडियन ओशन) खातीर कार्य करपाचें चालू दवरतलो., जें देगेवयल्या शेजाऱ्यां कडली ब्ल्यू इकॉनॉमी भागीदारी अदीक घट करतली. आपसांतल्या प्राधान्यांक मतींत दवरून एक साधारण विकासाचे मजतीची मोख दवरल्या दुसरें क्षेत्र जंय भारत करार करतलो तें म्हळयार डब्ल्यूटीओ कडेन फिशरीज सब्सिडीजचेर वाढाघाटी.

एमईए इनपुट्स

❖ ब्ल्यू इकॉनॉमी हें एक उदयोन्मूख क्षेत्र आनी इंडो -पॅसिफिक तल्या वेगवेगळ्या संघटनांचें आनी देशांचें लक्षकेंद्रीत बिंदू जावन आसा. देखून भारतान ब्ल्यू इकॉनॉमीक संबंधीत धोरणा थारावपी वेगवेगळ्या माचयांनी सक्रीय भाग घेवप गरजेचें आसा.

डिपार्टमेंट ऑफ बायोटेक्नोलॉजी

- ❖ सागरी जीवशास्त्र आनी जीवतंत्रज्ञानाचें शिक्षण, संशोधन आनी प्राविण्य हातूंत राष्ट्रीय आनी आंतरराष्ट्रीय सहयोग वाडोवप धरून क्षमताय वाडोवप हे अंतर्बूत घटक आसात.

4.24 खास करून देशी उत्पादन आनी खरेदी हातूंतल्यान हिंदी म्हासागरांत बहुस्तरीय पाळत आनी सुरक्षा वाडली. देगेवयली आनी सगरी सुरक्षा वाडोवंक राज्यांक भागीदार घेवन एक सर्वसमावेशक येवजण तयार जातली आनी तिची अंमलबजावणी जातली.

(H) ओशन गव्हर्नन्स

4.25 पॉलिसीचे सगले घटक पैलू संयोगशील ओशन हुकुमत बांदावळीचेर जी समन्वय, संपर्क आनी बहुविध भागधारक आनी बहुविध प्रशासकीय प्राधीकारणाच्यो पातळ्यो आनी किनाऱ्या वयल्या समाजां मदली सुस्पष्टताय हाचेर आदारीत आसा. ही ड्राफ्ट पॉलिसी संयुक्त पणान फुडें व्हरप आनी चालीक लावप गरजेचें आसा. हाका लागून अलिस काम, दोटी यत्र आनी टाळूंक येतले आनी पॉलिसी ताळमेळ साधतली. ते नुसार नेशनल ब्ल्यू इकॉनॉमी कांवन्सील (एनबीईसी) म्हणटात ते अपेक्स बॉडीक सगली अस्तित्वांत आशिल्ली निपुणताय आनी येवजण्यो एक समग्र येवजण आनी अंमलबजावणे खातीर एके नदरे सक्यले एजन्सींत हाडपाचो प्रस्ताव मांडलो.

डिपार्टमेंट ऑफ स्पेस

- ❖ भारत वेगवेगळ्या आंतरराष्ट्रीय पर्यावरणीय कबलातींक आनी सागरी हुकुमतीचे बंदावळींत एक वाटेकार आसा म्हणून युनयाटेड नेशन्स फ्रेमवर्क कन्वेन्शन ऑन क्लायमेट चेंज (यूएनएफसीसी), बायोलॉजिकल डायव्हर्सिटी (सीबीडी), कन्वेन्शन ऑन मायग्रेटरी स्पीसीस (सीएमएस), कन्वेन्शन ऑन इंटरनेशनल ट्रेड इन एन्डेन्जर्ड स्पीसीस (सायटीएस), युनयाटेड नेशन्स कन्वेन्शन ऑन द लॉ ऑफ द सी (यूएनसीएलओएस) आनी सागरी पर्यावरण राखप आनी संवर्धन करपाच्या कर्तव्यां वयल्या कराराक रास्त म्हत्व दिवप गरजेचें आसा. आतां मेरेन पळयिल्ल्या वाठारां बरोवर पॉलिसी फ्रेमवर्क सागरी राखीव क्षेत्रां वळखप आनी सक्तीचीं करप, अळणीपणा आनी मिठागरां संबंधीचे उपक्रम स्वीकारप/ नियमन करप आसपावन घेवप शकता.

ब्ल्यू इकॉनॉमी गवर्नन्स फ्रेमवर्क

4.26 नेशनल ब्ल्यू इकॉनॉमी कांवन्सीलांत आसपावपी सगल्या संबंधीत भागधारकांक एकठांय हाडपाचो प्रस्ताव आसा. एनबीईसी फ्रेमवर्क सातत्याचे तत्व दोळयामुखार दवरून आशिल्ल्या हेर सगल्या प्राधीकारणांक, क्षेत्रांशांची बांदावळ आनी वयर उल्लेख केल्या विशयाक धरून लागू केल्ली पॉलिसी आसपावन घेवपाचो प्रस्ताव माडंटा. हाका लागून परस्पर जोडिल्ले मुद्दे आनी अर्थीक संसाधनांचो पर्यास उपेग हांकां हाताळपी एकवटीत यत्र जातलो. हें कावन्सील सकयले कामाचेचर विचार करतले.

- i) एकंदर मेलावणी आनी ब्ल्यू इकॉनॉमी स्कीमीची येवजण, प्रकल्प आनी मोखीचेर देखरेख हांचेर वेळार अंमलबजावणी .
- ii) पॉलिसीच्या उद्देशांक उत्तेजन दिवपी मार्गदर्शक तत्वां/निर्देश दिवप.
- iii) ब्ल्यू इकॉनॉमी ची क्षमताय वाडोवपाच्या आंतरराष्ट्रीय सहभागाच्या विकास कामांत मंत्रालयां विभागांक मार्गदर्शक तत्वां/निर्देश दिवप.
- iv) आयात माला वयली जकात थारावंक, नुस्तेकारीचे सबसिडीच्यो वाटाधाटी, आनी गरज आसा थंय नियामक मुद्दे हांकां मार्गदर्शक तत्वां/निर्देश दिवप.

मुखार वचून भारता कडेन सोद, वाहातुक, संचय बी सारख्या देगेभायल्या उपक्रमांक मान्यता दिवप, मोलावणी करप, आनी देखरेख दवरप हांचे संबंधी समावेशक/पुराय विशिष्ट संघटनात्मक बांदावळ ना. कांयं एमएनआरई सारख्या मंत्रालयांनी हें करपाचो यत्र केलो. ताका लागून भारतांत, पुराय सागरी संसाधन- खनिजां, खोल दर्यातले मत्स्यसंपदा, देगे भायलो ऊर्जा विकास बी च्या पर्यावरणीय वेवस्थापना खातीर एक अखंड कारभाराची रचना तयार करप सामके गरजेचें. हाका लागून मंत्रालयां, राज्य सरकारां मदीं समन्वय साधतलो आनी वेगवेगळ्या नियामक आनी शासक दृष्टिकोणाचे आंतरराष्ट्रीय अणभव विचारांत घेवप जातले. ही प्रस्तावीत एनबीईसी ची एक जापसालदारकी आसतली.

पीएसए ऑफिस

❖ ज्ञानाधिष्ठीत ब्ल्यू इकॉनॉमी आरंभ करपाच्या आदेशा सयत परिणाम कारक उत्तेजना दिवपी आनी भोव भागधारक वांटेकार आनी सागरी क्षेत्रांतली क्षमताय वाडोवपामदीं ताळमेळ साधपी एका ओशन कमिशनाची निर्मणी ही आयची गरज आसा.

मिनिस्ट्री ऑफ मायन्स

❖ मिनिस्ट्री ऑफ मायन्स हो भारताच्या देगेभायल्या क्षेत्रांतल्या खनीज संपत्तीच्या प्रशासनांत व्हड भागधारक जाल्यान माननीय मिनिस्ट्री ऑफ मायन्स कावन्सील वांगडी म्हण अपेक्स बॉर्डिंग आसपाववन घेवंक जाता.

4.27 ही बॉर्ड अपेक्स बॉर्डी आसतली जी वेगवेगळ्या भागधारकां मदल्या येवजणेचे प्रक्रिया केंद्रांत, राज्य सरकार आनी थळाव्या सरकारांत एकवटायतली. तिच्यांत उद्देश्यांद्यांतले प्रतिनिधी, संशोधन संघटना आनी धोरण वकालत (पॉलिसी एँडब्होकसी) गट्य आसतले.

हे कावन्सील मेंबर्स अर्थ सायन्स, परराष्ट्र धोरण, पर्यावरण, विज्ञान आनी तंत्रज्ञान, पर्यटन, संरक्षण, वाणिज्य, जलवाहातूक, वित्त आनी एनएसए चे मंत्री आसूं येतात. , फुडे, देगेवयल्या राज्यांचे मुखेल मंत्री लेगीत निती (एनआयटीआय) आयोगाचे उपाध्यक्षा बरोबर वांगडी आसतलो . एफआयसीसीआय, एएसएसओसीएचएएम आनी सीआयआय निमंत्रीत आसूं येतात आनी मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्साचे सचिव वांगडी सचिव आसूं येता.

4.28 कार्यकारी समिती खातीर संदर्भ खातीर सक्यलेयो अटी आसूं येतात.

- i. मंत्रालय/विभागांक नेशनल ब्ल्यू इकॉनॉमी कावन्सीलाच्यो शिफारसी अंमलांत हाडटनां सुविधा आनी आदार दिवप.
- ii. येवजण, समन्वय आनी मंत्रालयां आनी राज्य सराकारां कडल्यान काम जाता त्या प्रकल्पाचे पर्यवेक्षण हातांत घेवप.
- iii. मंत्रालय/विभागांक ब्ल्यू इकॉनॉमीची क्षमताय वाडयतनां आंतरराष्ट्रीय सहभागांत आदार दिवप.
- iv. मंत्रालय/विभागांक माला वयली जकात थारावंक, नुस्तेकारी सबसिडी वाटाघाटी करूक, आनी नियामक मुद्द्यांत , गरज आसा थंय सुविधा दिवप.

समितीन (कमिटी) जाय तेजां आनी जाय थंय मेळचें अशी अपेक्षा आसा. जाय जाल्यार धरूया वर्साकि तीन फावटी. कावन्सील योग्या वरिष्ठतेची श्रेणी आनी अणभव आशिल्लो चीफ एग्जिक्युटीव्ह ऑफिसर (सीईओ) नेमतलें . तरीक्य सूचीत कावन्सील आनी कमिटीच्यो आवश्यकतायो पॉलिसी फ्रेमवर्क करून सोंपोवचे पयलीं एमओईएस कडेन मसलत करून मूल्यांकन जावंक शकतात.

नॅशनल ब्ल्यू इकॉनॉमी फंड (एनबीईएफ)

4.29 ब्ल्यू इकॉनॉमी फंड एनबीईसी सकल वेगवेगळ्यो उपक्रम अंमलांत हाडूंक प्रशासकीय वेवस्था वा मंत्रालय/विभागांक भागाक घेवन वा एनबीईसीच्या गव्हर्मेंट कावंन्सीलाच्या प्रशासकीय नियंत्रणा सकल अर्थसंकल्पीय एक स्वतंत्र उपयोजने वरवीं स्थापन जातलो. ताचो उद्देश भारताक डावपेचात्मक म्हत्व आशिल्ल्या वाटेर येतात त्या प्रकल्पांक फुडें व्हरप आनी आदार दिवप.

मिडियम टर्मचे उद्देश

मुद्दे काळा बरोबर बदलत रावतले तरी सकयले करूंक येवपा सारखे मुद्दे मदल्या काळांत तात्पुरते परिकल्पीत केल्यात.

ब्ल्यू इकॉनॉमी विधिकरण (लेजिस्लेशन)

4.30 मदल्या काळांत ब्ल्यू इकॉनॉमी खातीर फावोशें विधीकरण फ्रेमवर्क कार्यरत करपाची गरज आसतली. गरजांच्या मूल्यांकनाचेर आधारीत , एक सर्वसमावेशक विधीकरण आनी/ वा संबंधीत मंत्रालयांक जोडिल्ले विशिष्ट कायदे विकास, नियमन आनी संकलनाची खात्री करून घेवंक. पुनरावलोकीत, बदलूंक वा कार्यरत करू येतात. तरीक्य लागिंच्या काळांत ही प्रस्तावीत पॉलिसी फ्रेमवर्क एनबीईसी चें संस्थात्मक कार्य करूंक दिवंक पुरोशी आसूंक जाय. मुखावयले विधीकरण सीएमएसपी खातीर विचारांत घेवप जातले जाचे खातीर एनबीईसी प्रशासकीय बॉडी आसूं येता.

एनहॅन्स्ड कॅपॅसिटीस

4.31 ब्ल्यू इकॉनॉमी एक म्हत्वाची वाढ, आनी रोजगार वाडोवपी कशी पळोवंक जाय. हाका लागून घटक क्षेत्रांच्यो गरजो भागोवचे खातीर प्रतिभावंतांमदी आवश्यत क्षमतायो वाडोवच्यो पडटल्यो. हाचे खातीर ब्ल्यू इकॉनॉमी कडेन अभिमूळ उच्च शैक्षणीक अभ्यासक्रमाची गरज आसा. तेच बरोबर युनिवर्सिटीस आनी नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ ओशन टेक्नोलॉजी आनी नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ

ओशनोग्राफी सारख्या रिसर्च आनी डेव्हलपमेंट इन्स्टिट्यूटां मदीं ह्या प्रतिभावंतांक ब्लू इकॉनॉमीच्या वेगवेगळ्या क्षेत्रांत कामाक लावंक जोडणी स्थापीत करची पडली. देशांतल्या ब्लू इकॉनॉमीच्या वेगवेगळ्या क्षेत्रांत आनी वेगवेगळ्या पातळ्यांचेर मानव संसाधनाचे कुशलतायेचो विकास करूक ब्लू इकॉनॉमीच्या नव्या अभ्यासक्रमा बरोबर एक येवजण न्यू एज्युकेशन पॉलिसी सयत तयार करची पडली. हें मिनिस्ट्री ऑफ एज्युकेशन, स्किल डेव्हलपमेंट आनी अर्थ सायन्स ह्या सगल्यानीं एकठांय येवन करूक जाता.

स्वच्छ भारत ते स्वच्छ पृथ्वी , स्वच्छ सागर

4.32 माननीय प्रधान मंत्र्यान 2 ऑक्टोबर 2014 क सुरु केल्ले स्वच्छ भारत मिशन (एसबीएम) हें जगातले सगल्यांत व्हडले स्वच्छता, कोयराचे वेवस्थापन आनी प्रकृती बदलाचे अभियान. ताणे ग्रामीण तशेंच शारी भागांत प्रभाव घाला.

आज सागरी प्रदूशण म्हासागरांचे भलायकेक व्हडली भिरांत जाल्या. साधारण 80% सागरी प्रदूशण जमनीवयल्या स्वोतांत्र्यान उत्सर्जीत जाता, चडकरून देगे वयलीं शारां आनी समाज. देखून आज हो स्वच्छ भारताचो दृष्टीकोण आनी अंमलबजावणीचे संकल्पनेचो स्वच्छ पृथ्वी, स्वच्छ सागर मेरेन विस्तार करपाची गरज आसा. हाका लागून मानवी आनी उद्देशांच्या कोयराच्या वेवस्थापन धोरणाक चड करून देगे वयल्या जमीन आनी उदक हांचे मदल्या मध्यक्षेपाक लागून एककेंद्राभिमूख जावपी क्षेत्रांत एक आगळी आनी समग्र नदर मेळटली.

हें भारताक वैश्वीक पातळेर अशी नदर मांडपी पयले राष्ट्र करतले. हो आगळो दृष्टीकोण अंमलांत हाडूक मिनिस्ट्री ऑफ एनव्हारन्मेंट, फारेस्ट एंड क्लयामेट चेंज, अर्बन डेव्हलपमेंट आनी अर्थ सायन्स हांका राज्य आनी देगेवयले समाज हांचे बरोबर भागीदारी करची पडली.

निश्कर्ष

4.33 हे ड्राफ्ट पॉलिसीचो उद्देश ब्लू इकॉनॉमीचे फुडल्या पांच वर्सॉत भारताचे जीडीपी तले योगदान वाडोवप, देगेवयल्या समाजांची जीण सुधारप, आमची

संलग्नक

सामाजीक- अर्थीक हीत मध्यवर्ती जाग्यार दवरले जाल्यार. म्हणून ब्ल्यू इकॉनॉमी पॉलिसी उक्रांत करपाचो प्रस्तावीत रोडमॅप अर्थीक वाड आनी कल्याणाची संभवताय उक्ती करपा कडले एक गंभीर पावल आसतले.

संलग्नक

संलग्न वांटो I

भारत सरकार

इकॉनॉमिक एँडब्हायसरी कावन्सील टू द प्रायम मिनिस्टर

एनआयटीआय आयोग भवन, पार्लिमेंट स्ट्रीट, न्यू दिल्ली-110 001

ईएसी-पीएम ब्ल्यू इकॉनॉमी 2018

30

जून 2018

कार्यालय जाणपत्र (ऑफीस मेमोरेंडम)

विशय- श्री. रतन पी. वतल, वागंडी सचिव, ईएसी-पीएम च्या अध्यक्षते सक्यल ब्ल्यू इकॉनॉमी वयलें स्टिअरिंग कमिटीचें संविधान आनी सस्टेनेबल ओशन डिव्हलपमेंट पॉलिसी

ब्ल्यू इकॉनॉमी ही भविश्यात न्हयच्या देगेवयल्या देशांचे वाडीचो मुखेल विकास चालक कशी वयर सरता. ती सगले सागरी उपक्रम जातूंत सागर संसाधनाच्या उपभोगा खातीर जाल्या गैरवापराक लागून जाल्ले पर्यावरणीय हानीचें मोल आनी अर्थीक असमतोल भरून काढटनां प्रत्यक्ष अनी अप्रत्यक्ष त्या अर्थीक क्षेत्रांच्या कार्याक जाय अशे आदाराचे उपक्रम आसपावतात ते हाताळटा. दर्यातल्यान भरपूर संदी मेळटात पूण अशा संदीचो लाव घेतनां तगावक्षमतायेच्या निकषांक चिकटून रावप गरजेचें आसा. एक उत्कांत जावपी विकास डावपेच कशी ब्ल्यू इकॉनॉमी संसाधनांच्या तगावक्षम वापरान अर्थीक विकासा खातीर खूब वाडीचें आश्वासन दिवंक शक्ता आनी तिचे कडेन कमी गुंतवणुकेतल्यान रोजगार संदी निर्माण करपाची संभाव्यता आसा.

2. भारत सरकारान दर्यो आनी देगावयल्या वेवस्थापनाच्या संदर्भात साबार कार्याविळी सुरु केल्यात. वेगवेगळे विभाग हे संदर्भात गुप्तपणान काम करीत आयल्यात. बंदराचो विकास, देगेवयली सुरक्षा आनी अनुक्रमान विकास आनी सांस्कृतीक जोडण हांचेर लक्ष दवरून “सागरमाला”, “सागर” आनी “मौसम” हे तीन वेगवेगळे प्रकल्प सुरु करप जाल्यात. ब्ल्यू इकॉनॉमी धोरण सुरु करपाची प्रक्रिया सुरु केल्या थंय साबार भागधारकांनी घेतिल्ले कश्ट एकठावीत करपाची एक सुसंगत धोरणाची सामकि गरज आसा. देखून असें थारायलां किं नॅशनल ब्ल्यू इकॉनॉमी आनी सस्टेनेबल ओशन डिव्हलपमेंट पॉलिसीचेर श्री रतन वतल, वागंडी सचिव, ईएसी-पीएम चे अध्यक्षते सक्यल एक स्टिअरिंग कमिटी घडोवप. सक्यल हे स्टिअरिंग कमिटीची रचना आसा.

1) श्री. रतन पी. वतल, वांगडी सचीव ईएसी-पीएम	अध्यक्ष
2) श्री के. व्ही. ईपन, सचीव, मिनिस्ट्री ऑफ स्टॉटिस्टिक्स एंड प्रोग्रेम इम्प्लमेंटेशन (एमओएसपी) (ईमेल : secymospi@nic.in)	वांगडी
3) श्री एम. राजीवन, सचीव, मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्स (ईमेलsecretary@moes.gov.in)	वांगडी
4) डॉ. मोहन कुमार , अध्यक्ष आरआयएस	वांगडी
5) एडमिरल आर के. ध्वन, पीव्हीएसएम, एव्हीएसएम, वायएसएम (रिटायर्ड), अध्यक्ष, नैशनल मैरिटायम फाउंडेशन (ईमेल: nmf.chairman@gmail.com; maritimeindia@gmail.com)	वांगडी
6) श्री आर. एच. ख्वाजा, भारत सरकारचो माजी सचीव (ईमेल:rh.khwaja1976@gmail.com)	वांगडी
7) डॉ. विश्वपती त्रिवेदी, भारत सरकाराचो माजी सचीव (ईमेल:drvtrivedi@gmail.com)	वांगडी
8) डॉ. शैलेश नायक, डायरेक्टर, नैशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ एडव्हान्स्ड स्टडीज, बॅंगलुरु (ईमेल:director@nias.res.in;shailesh@nias.res.in))	वांगडी
9) पूर्व राजदूत के. व्ही. भागिरथ आनी आयओआरए चो माजी म्हासचीव, आयओआरए(ईमेल:hq@iora.net)	वांगडी
10) पूर्व राजदूत अनुप के. मुद्दल, वांगडी, एफआयसीसीआय, ब्ल्यू इकॉनॉमी चेर टास्क फोर्स (ईमेल:anupmudgal@gmail.com)	वांगडी
11) डॉ. जॉर्ज जॉन, पूर्व उप कुलपती, बिर्सा एंग्रिकल्चर युनिव्हर्सिटी, रांची आनी माजी सिनिअर एडव्हायजर सायन्टिस्ट-एच, डीपार्टमेंट ऑफ बायोटेक्नोलॉजी (ईमेल:gjohn@nic.in)	वांगडी

12) डॉ. एस.के. मोहन्ती, प्रोफेसर, आरआयएस (ईमेल:skmohanty7@gmail.comskmohanty@ris.org.in)	वांगडी
13) डॉ. सुमिता मिश्रा, जेएस, ईएसी-पीएम	कन्वेनर
14) प्रा. सचीन चतुर्वेदी, डीजी, आरआयएस (ईमेल: dg@ris.org.in)	को-कन्वेनर

1. जशें हाचे पयलीं सांगलां, वयल्या स्टिअरिंग कमिटीची पयली बसका 3 ऑगस्ट 2018 (शुक्रार) दिसा 1500 वरांचेर रूम नं. 134, एनआयटीआय आयोग, पार्लमेंट स्ट्रीट, नवी दिल्ली हांगा जातली.

(के.
राजेश्वर राव)

सल्लागार

(ईएसी-पीओम

वितरण:

वयर वळेरी दिल्या त्या स्टिअरिंग कमिटीचे अध्यक्ष आनी सगले वांगडी

संलग्न वांटो ॥

भारत सरकार

इकॉनॉमिक ऐडब्ल्यायसरी कावन्सील टू द प्रायम मिनिस्टर
एनआयटीआय आयोग भवन, पार्लमेंट स्ट्रीट, न्यू दिल्ली-110

001

ऑगस्ट, 2018

कार्यालय जाणपत्र

ऑगस्ट 2018 दिसा स्टिअरिंग कमिटीचे बसकेत भासाभास केल्ले ते प्रमाण नॅशनल ब्ल्यू इकॉनॉमी आनी स्टेनेबल डेव्हलपमेंट पॉलिसीचेर सक्यलो वर्किंग ग्रुप घडोवप जालो:

अ.क्र.	वर्किंग ग्रुप	घडण (कम्पोजिशन)	वर्किंग ग्रुपाचो कन्वेनर
1.	नॅशनल अकावंटिंग फ्रेमवर्क फॉर ब्ल्यू इकॉनॉमी आनी ओशन गव्हर्नन्स	<ol style="list-style-type: none"> डॉ. एम. राजीवन, सचीव, एमओ अर्थ सायन्स (अध्यक्ष) श्री. के.व्ही. ईपन, सचीव वा नामांकित, एमओ एसएण्ड पीआय श्री प्रवीण श्रीवास्तव, एडीडीआय डिरेक्टर जनरल (एनएडी), एमओएसपीआय श्री एस. व्ही. राम मूर्ती, डेप्युटी डिरेक्टर जनरल (एनएडी), एमओएसपीआय प्रा. एस.के. मोहन्ती, रिसर्च एण्ड इन्फॉर्मेशन सिस्टीम फॉर डेव्हलपिंग कंट्रीस (आरआयएस) श्री. अमेय सप्रे, कन्सल्टेंट, एनआयपीएफपी 	श्री. के. राजेश्वर राव, एडव्हायजर, श्रीमती अपराजिता गुप्ता, वायपी वरवीं सहाय्य
2.	कोस्टल मरीन स्पेशिअल प्लॅनिंग, टुरिझम एण्ड वेलनेस	<ol style="list-style-type: none"> श्री. आर एच. खवाजा, भारत सरकाराचो आदलो सचीव (अध्यक्ष) सचीव वा ताचो नामांकित, मिनिस्ट्री ऑफ टुरीझम सचीव वा ताचो नामांकित, मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्स सचीव वा ताचो नामांकित एमओ एमओईएफ 	डॉ. सुमित्रा मिश्रा, जे.एस, असिस्टेंट वाय श्रीमती रितिका सिंग वायपी

		<p>5. व्हायस इंडिग्राफरल विनय बध्वार एनएम, चीफ हायड्रोग्राफर, नॅशनल हायड्रोग्राफिक ऑफिस, डेहराडून</p> <p>6. प्रा. व्ही. एन. अत्री, चैर इन इंडियन ओशन स्टडीस, इंडियन ओशन रिम असोसिएशन (आयओआरए)</p> <p>7. डॉ. के. सोमसुंदर, सायन्टिस्ट - जी, मिनिस्ट्री ऑफ अर्थ सायन्सस</p> <p>8. प्रा. रामचंद्र भट्ट, एमेरिटस सायन्टिस्ट (इकॉनॉमिक्स), इंडियन कावंनिसिल ऑफ एंग्रिकल्चरल रिसर्च</p> <p>9. श्री. सत्यजीत राजन, डिरेक्टर जनरल, टुरिज्म, मिनिस्ट्री ऑफ टुरिज्म, जीओआय</p> <p>10. श्री. सुभाष गोयल, चैरमन, एसटीआयसी ट्रैवल ग्रुप, पास्ट प्रेसिडेंट, आयएटीओ आनी वांगडी, सीआयआय एक्सपर्ट कमिटी ऑन टुरिज्म</p> <p>11. डॉ. सुदेशन बाबू. एस, नोडल ऑफिसर, नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ वॉटरस्पोर्ट्स</p>
3.	नुस्तेकारी (फिशरीज) , जलचर (एँक्राकल्चर) आनी नुस्त्यावयली प्रक्रिया (फिश प्रोसेसिंग)	<p>1. डॉ. जॉर्ज जोन, पूर्व उपकुलपती , विर्सा एंग्रिकल्चरल युनिवर्सिटी, रांची आनी पूर्व वरिष्ठ सल्लागार/सायन्टिस्ट-एच बायोटैक्नोलॉजी विभाग (अध्यक्ष) .</p> <p>2. सचीव वा ताचो नामांकीत , एनिमल हजबंडरी, डेअरिंग एण्ड फिशरीज, मिनिस्ट्री ऑफ एंग्रिकल्चर</p> <p>3. सचीव वा ताचो नामांकीत, मिनिस्ट्री ऑफ फुड प्रोसेसिंग इंडस्ट्रीस</p> <p>4. डॉ. ए. गोपालकृष्णन, डायरेक्टर, सीएमएफआरआय</p> <p>5. डॉ. रवी शंकर, डायरेक्टर , सेंट्रल इन्स्टिट्यूट ऑफ फिशरी टैक्नोलॉजी, कोची</p>

		6. व्हायस एंडमिरल प्रदीप चौहान, डायरेक्टर, नॅशनल मैरिटायम फाउंडेशन	
4.	उत्पादन, उदयोन्मूख उद्देश, तंत्रज्ञान, सेवा कुशलताय विकास	<p>उदयोन्मूख वेपार, आनी</p> <p>1. डॉ. विश्वपति त्रिवेदी, पूर्व सचीव, जीओआय (अध्यक्ष)</p> <p>2. सचीव वा ताचो नामांकीत, डिपार्टमेंट ऑफ सायन्स एंड टैक्नोलॉजी, मिनिस्ट्री ऑफ सायन्स एंड टैक्नोलॉजी</p> <p>3. सचीव (एचआय) वा ताचो नामांकीत, डिपार्टमेंट ऑफ हैंवी इंडस्ट्रीस, एम/ओ एचआयएंड पीई</p> <p>4. कॉमर्स सचीव वा ताचो नामांकीत डिपार्टमेंट ऑफ कॉमर्स एंड इंडस्ट्री</p> <p>5. सचीव (एफएस) वा ताचो नामांकीत, डिपार्टमेंट ऑफ फायनान्शिअल सर्विसीस, एम/ओ फायनान्स</p> <p>6. डॉ. नित्या नंदा, असोसिएट डायरेक्टर, द एनर्जी एंड रिसोर्स इन्स्टिट्यूट</p> <p>7. डॉ. एस.के. मोहन्ती, रिसर्च एंड इन्फार्मेशन सिस्टीम फॉर डेव्हलपिंग कंट्रीस (आरआयएस)</p> <p>8. प्रा. रूपा चंदा, इकॉनॉमिक्स एंड सोशल सायन्सस, इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ मैनेजमेंट</p> <p>9. डॉ. एच. पुरुषोत्तम, अध्यक्ष एंड मैनेजिंग डिरेक्टर, नॅशनल रिसर्च डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशन</p> <p>10. डॉ. सात्यकी रौय, असोसिएट प्रोफेसर, इन्स्टिट्यूट फॉर स्टडीस इन इंडिस्ट्रील डेव्हलपमेंट (आयएसआयडी)</p> <p>11. डॉ. बाला पिसुपती, रिसर्च एंड इन्फार्मेशन सिस्टीम फॉर डेव्हलपिंग कंट्रीस (आरआयएस)</p> <p>12. श्रीमती मधुरा रौय, डेप्युटी डिरेक्टर, एम/ओ</p>	

		स्किल डेव्हलपमेंट एँपड एन्टरप्रेन्युअरशिप	
5.	लॉजीस्टिक्स, इन्फ्रास्ट्रक्चर आनी शिपिंग (ट्रान्शिपमेंट्स धरून)	<ol style="list-style-type: none"> 1. एँडमिरल आर के. धवन, पीव्हीएसएम, एव्हीएसएम, वायएसएम (रिटायर्ड), चेअरमन, नॅशनल मॅरिटायम फाउंडेशन (चॅअरमन) 2. सचीव वा ताचो नामांकीत, मिनिस्ट्री ऑफ शिपिंग 3. श्री अलोक चतुर्वेदी, आयएएस. डिरेक्टर जनरल ऑफ फॉरिन ट्रेड 4. श्री. सुजीत समद्दर, वरिष्ठ सल्लागार, एनआयटीआय (निति) आयोग 5. डॉ. विश्वपती त्रिवेदी, पूर्व सचीव, जीओएल 6. डॉ.. मालिनी शंकर, डिरेक्टर जनरल आनी स्पे. सेक्रेटरी, एम/ओ शिपिंग, मुंबय 7. प्रोफेसर सचीन चतुर्वेदी, डिरेक्टर जनरल, रिसर्च एँण्ड इन्फॉर्मेशन सिस्टीम फॉर डेव्हलपिंग कंट्रीस (आरआयएस) 8. श्री. आर.सी.एम. रेड्डी, मॅनेजिंग डिरेक्टर आनी सीईओ, आयएल एँण्ड एफएस एज्युकेशन एँण्ड टेक्नोलॉजी सिर्किंग्स लिमिटेड, 9. श्री. सायबल डी, होल टायम डिरेक्टर एँण्ड चीफ एक्जेक्युटीव्ह, आयएस एँण्ड एफएस मॅरिटायम इन्फ्रास्ट्रक्चर कं. लिमिटेड. 10. श्री अनंत स्वरूप, जॉयट सेक्रेटरी, एम/ओ कॉर्मर्स एँण्ड इंडस्ट्री लॉजिस्टीक्स एँण्ड सोशल मिडिया 	
6.	कोस्टल एँण्ड डीप सी मायनिंग एँण्ड ऑफशोर एनर्जी	<ol style="list-style-type: none"> 1. डॉ. शैलेश नायक, डिरेक्टर, नॅशनल इनस्टिट्यूट ऑफ एँडव्हान्स्ड स्टडीस (चेअरमन) 2. सचीव वा ताचो नामांकीत, एम/ओ मायन्स 3. सचीव वा ताचो नामांकीत, एम/ओ न्यू आनी रिन्यूएबल एनर्जी 4. सचीव वा ताचो नामांकीत, एम/ओ पेट्रोलियम 	

		<p>एँड नॅचरल गेंस</p> <p>5. व्हायस एंडमिरल विनय बधवार एनएम, चीफ हायड्रोग्राफर, नॅशनल हायड्रोग्राफिक ऑफिस , डेहराडून</p> <p>6. डॉ. एम. ए. अहमद, पूर्व डिरेक्टर, नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ ओशन टैक्नोलॉजी, एम/ओ अर्थ सायन्स</p> <p>7. डॉ. राहूल के शर्मा, चीफ सायन्टिस्ट , जिओलॉजिकल ओशनोग्राफी, साएसआयआर- नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ ओशनोग्राफी</p> <p>8. डॉ. लब्हसन, व्ही.जे., सिनिअर प्रिन्सिपल सायन्टिस्ट, नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ ओशनोग्राफी हेडक्वार्टर्स, गोवा.</p> <p>9. प्रो. एच.पी. राजन, डेप्युटी डिरेक्टर (रिटायर्ड) डिव्हिजन ऑफ ओशन अफेर्स आनी लॉ ऑफ द सी, युनायटेड नेशन्स, नवी दिल्ली.</p> <p>10. श्री. भानू प्रताप यादव, जॉयट सेक्रेटरी (वायल्ड एनर्जी), एम/ओ न्यू एँड रिन्यूएबल एनर्जी</p> <p>11. डॉ. के बलरामन, डिरेक्टर जनरल , नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ वायल्ड एनर्जी(एनआयडब्ल्यू ई) (आदीं एम/ओ न्यू एँड रिन्यूएबल एनर्जी सक्यल “सेंटर फॉर विंड एनर्जी टैक्नोलॉजी” म्हण वळखताले.</p>	
7.	सिक्योरिटी, स्ट्रेट्जीक डायमेन्शन्स एँड इन्टरनॅशनल एंगेजमेंट्स	<p>1.एम्बेसडर के.व्ही. भगीरथ, सेक्रेटरी जनरल, इंडियन ओशन रिम असोसिएशन (आयओआरए) (चेअरमन)</p> <p>2. विदेश सचीव वा ताचो नामांकित, एम/ओ विदेश मंत्रालय</p> <p>3.संरक्षण सचीव वा ताचो नामांकित, एम/ओ</p>	<p>श्रीमती दीपिका श्रीवास्तव, सिनिअर कनस्लिंट , असिस्टेंट बाय श्री हिमांशु अरोरा, वायपी</p>

	<p>रक्षा</p> <p>सचीव वा ताचो नामांकीत, डिपार्टमेंट ऑफ सायन्स इंड टैक्नोलॉजी</p> <p>5. एम्बसडर अनूप मुद्दल, मेंबर, एपआयसीसीआय टास्क फोर्स ऑन ब्ल्यू इकॉनमी (चेरमन)</p> <p>6. एडमिरल आर.के. धवन, पीव्हीएसएम, एव्हहीएम, वायएसएम (निवृत्त) चेरमन, नेशनल मैरिटायम फाउंडेशन</p> <p>7. ब्हायस एडमीरल प्रदीप चौहान, डिरेक्टर नेशनल मैरिटायम फाउंडेशन</p> <p>8. डॉ. पंकज झा, असिस्टेंट प्रोफेसर, इंटरनेशनल कोऑपरेशन फॉर डेवलपमेंट, असिस्टेंट प्रोफेसर, एण्ड असिस्टेंट डीन फॉर ग्लोबल एंगेजमेंट, ओ.पी. जिंदाल युनिवर्सिटी स्कूल ऑफ इंटरनेशनल अफेर्स</p> <p>9. डॉ. रुचिता बेरी, सिनिअर रिसर्च असोसिएट, इंस्टिट्यूट फॉर डिफेन्स स्टडीज एण्ड एनालिसीज (आयडीएसए),</p> <p>10. प्रो. ब्ही. एन. अत्री, चेर इन इंडियन ओशन स्टडीज, इंडियन ओशन रिम असोसिएशन (आयओआरए), युनिवर्सिटी ऑफ मॉरिशस</p>
--	---

2. वयले वर्किंग ग्रुप्स हांणी सक्यले उपक्रम हातांत घेवचे आनी 2-3 म्ह्यन्यां भित्र अहवाल सादर करचो.

- ब्ल्यू इकॉनमी घटमूट करणी क्षेत्रांशां मेरेन पावंक मुखेल मुद्दे आनी आव्हानां वळखप .
- ह्या आव्हानांक तोंड दिवंक अस्तित्वांत आशिल्ल्यो येवजण्यो आनी सराकराचीं धोरणात्मक पावलां तपासून पळोवप
- तगावक्षम ब्ल्यू इकॉनॉमीचो विकास करूक आनी देशांत उद्देग करूक उत्तेजन दिवपी वैश्वीक सगल्यांत बरे उपाय, आदर्श आनी मार्गदर्शक तत्वां अभ्यासप

- कार्यशील धोरणात्मक उपाय सुचोवप जातून साबार मंत्रालयाक आसापवपी पावलां आसतलीं. उण्या, मध्यम आनी दीर्घ काळाच्या बदलाचे अंमलबजावणे खातीर अशा उपांयांचे अंमलबजावणेक जापसालदार विभागां बरोबर समयशीमो घलप
- भारत सरकारच्यो मुखेल येवजण्यो एकवठावपाचेर लक्षकेंद्रीत करप

(के. राजेश्वर राव)

सल्लागार

वितरण:-

1. सगळ्या वर्किंग ग्रुप्साचे अध्यक्ष आनी वांगडी
2. वर्किंग ग्रुपांचे समन्वयक आनी तांका मजत करपी वायपी

म्हायती खातीर प्रती -

- 1) अध्यक्ष, ईएसी-पीएम
- 2) वांगडी सचीव , ईएसी -पीएम

संलग्न वांटो III

वर्किंग ग्रुपाच्या अहवालांक लिंक

1. नॅशनल अकावंटिंग फ्रेमवर्क एँड ओशन गव्हर्नन्स <https://eacpm.gov.in/index.php/reports-papers/eac-reports-papers/>
ब्ल्यू इकॉनॉमी वर्किंग ग्रुप: 1 अहवाल
2. कोस्टल मरीन स्पेशिअल प्लॅनिंग एँड टुरिझम <https://eacpm.gov.in/index.php/reports-papers/eac-reports-papers/> ब्ल्यू इकॉनॉमी वर्किंग ग्रुप 2 अहवाल
3. मरीन फिशरीज, एँक्वाकल्चर एँण्ड फिश प्रोसेसिंग ब्ल्यू इकॉनॉमी वर्किंग ग्रुप: 3 अहवाल
4. मॅन्युफॅक्चरिंग, इमर्जिंग इंडस्ट्रीस, ट्रेड, टैक्नोलॉजी, सब्हीस एँण्ड स्किल डेव्हलपमेंट <https://eacpm.gov.in/index.php/reports-papers/eac-reports-papers/> ब्ल्यू इकॉनॉमी वर्किंग ग्रुप: 4 अहवाल
5. लॉजिस्टिक्स इन्फ्रास्ट्रक्चर एँण्ड शिपिंग (इनक्लुडिंग ट्रान्सशसिपमेंट))
<https://eacpm.gov.in/index.php/reports-papers/eac-reports-papers/> ब्ल्यू इकॉनॉमी वर्किंग ग्रुप: 5 अहवाल
6. कोस्टल एँण्ड डीप सी मायनिंग एँण्ड ऑफशोर एनर्जी
<https://eacpm.gov.in/index.php/reports-papers/eac-reports-papers/> ब्ल्यू इकॉनॉमी वर्किंग ग्रुप: 6 अहवाल
7. सिक्योरिटी, स्ट्रेटेजीक डायमेन्सन्स एँण्ड इंटरनॅशनल एंगेजमेंट
<https://eacpm.gov.in/index.php/reports-papers/eac-reports-papers/>: ब्ल्यू इकॉनॉमी वर्किंग ग्रुप: 7 अहवाल